

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Mgr. Zdeněk Navrátil

Dějiny diplomatických vztahů Československa a Srbska

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dějiny diplomatických vztahů Československa a Srbska vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Ostravě

Mgr. Zdeněk Navrátil

Poděkování:

Děkuji JUDr. Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D.za cenné podněty, rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování této diplomové práce.

1. Úvod	5
2. Politická a hospodářská situace Československa	7
2.1 ČSR 1918 – 1938.....	7
2.2 Mnichovská dohoda a 2. světová válka	8
2.3 Období 1945-1989.....	9
2.4 ČSFR a její rozpad.....	11
2.5 Samostatná ČR	12
3. Jugoslávie	13
3.1 Království SHS/ Jugoslávie 1918-1939.....	13
3.2 2. světová válka	18
3.3 Jugoslávie 1946-1992.....	19
3.4 Republika Srbsko.....	23
3.5 Válka o Kosovo a vyhlášení nezávislosti	24
4. Diplomatické vztahy 1918-1939	27
4.1 Navázání diplomatických styků.....	27
4.2 Malá dohoda	29
4.3 Obchodní dohody	32
4.4 Vojenská spolupráce.....	34
5. Období 1939 – 1992	36
5.1 2. světová válka	36
5.2 Poválečná stabilizace, padesátá léta	37
5.3 Pražské jaro 1968	38
5.4 Bilaterální smlouvy	42
6. Období 1992 – 2010	43
6.1 Občanská válka a rozpad Jugoslávie	43
6.2 Obnovení vztahů s Bělehradem.....	43
6.3 Bombardování Jugoslávie silami NATO v r.1999	44
6.4 Diplomatické kontakty a bilaterální smlouvy.....	44
7. Kosovo.....	48
7.1 Občanská válka.....	48
7.2 Zahraniční mise KFOR.....	49
7.3 Uznání nezávislosti Kosova	49
8. Závěr.....	51
9. Použitá literatura.....	52
10. Resumé v českém jazyce	54
11. Resumé v anglickém jazyce	55
12. Klíčová slova	56
13. Přílohy	57
12.1 Přehledová tabulka významnějších smluv a dohod uzavřených mezi ČR a Srbskem či jejich právními předchůdci v chronologickém pořadí.....	57
12.2 15. kontingent AČR v sestavě KFOR.....	60
12.3 Obrazové přílohy	62

1. Úvod

V roce 1918 došlo k rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku nástupnických států, mezi které patřilo i Československo. Politické uspořádání Evropy se zásadním způsobem změnilo. Vznik nových států se odehrával v bouřlivé atmosféře, kdy se i malé státy snažily získat co největší autonomii. Situace těchto států na mezinárodním poli nebyla vůbec jednoduchá, jejich vlády čekal nelehký úkol, získat si uznání tehdejších světových velmocí, tedy vítězů první světové války. Šance malých států na lepší postavení v rámci Evropy byla ve vytvoření koalice s dalším státem, popřípadě státy. To je příklad i Malé dohody, která vznikla na základě spojení Československa, Jugoslávie a Rumunska.

Vztahy Československa a Jugoslávie byly rozvíjeny od konce první světové války až po rozpad obou zemí. Československo bylo rozděleno na dvě autonomní republiky, nástupnických států Jugoslávie bylo více, přičemž se ve své práci zaměřují pouze na jeden. Na začátku dvacátého prvního století je tedy relevantní hovořit o vztahu České republiky a Srbska. Vztahy mezi oběma zeměmi nebyly vždy vyvážené, během dvacátého století se střídaly roky fungující spolupráce s léty útlumu, snad i se zárodky možného nepřátelství.

Tato diplomová práce si klade za cíl zmapování vývoje vztahů dnešní České republiky a Srbska a jejich spolupráce od roku 1918. Věnuji se studiu spolupráce jak v oblasti politické, tak hospodářské a v neposlední řadě i vojenské. Tato práce, která do jisté míry stojí na pomezí mezi pojednáním z oblastí historie, politologie, zahraniční politiky a okrajově i hospodářské politiky, by měla posloužit jako obecný základ pro pochopení základních mechanismů středoevropské politiky vzájemné spolupráce zejména v období meziválečném i v rámci Sovětského bloku. Téma Balkánu se v současné době stává čím dál tím ožehavější, i když se na dlouhá desetiletí mohlo zdát, že pověstný „sud prachu“ již navždy vyhasnul. Okolnosti občanských válek, intervence jednotek NATO a aktuálně také vznik nového, doposud mezinárodně plně neuznaného kosovského státu nám ukazují, že jsme se mýlili, že tento sud měl jen neobyčejně dlouhý doutnák.

Žádný stát neexistuje samostatně, žádný systém se nevyvíjí izolovaně. Tím méně takové státečky, jakými v porovnání s velkými hráči světové politiky bylo meziválečné Československo a jeho malodohodoví spojenci. Ani v období poválečném se náš stát nestal izolovaným ostrovem uprostřed Evropy, ale ani bezpodmínečně poslušným satelitem SSSR.

Aby i v budoucnu byla naše republika schopna obstát ve složité spleti diplomacie, je třeba chápat nejen současný stav na šachovnici a jako dobrý šachista přemýšlet několik tahů dopředu, ale také znát situaci a tahy, které existovaly v začátcích partie.

Teprve potom je možné do detailu odhadnout motivaci protivníka, jeho další postup i situaci, ve které se právě nachází. Jenom tak je možné podniknout takové kroky, které z hlediska regionální a globální zahraniční politiky budou pro obě strany výhodné, či přinejmenším výhodné pro nás a pro naše partnery alespoň lákavé.

A právě to si klade za cíl tato práce. Podchytit a pochopit vztahy Československé diplomacie k Balkánu s akcentací na slovanské Srbsko. Zaznamenat více než 80 let společné historie, a to jak momentálně se měnící mezinárodní situace ovlivňovala kroky obou států či jejich právních předchůdců. Ukázat, jak mnohdy fatální následky může mít selhání diplomacie a jak rychle se klíčové smlouvy mohou změnit v pouhý cár papíru.

V současné době existuje mnoho publikací zaznamenávající dopodrobna politický a historický vývoj obou států, či dokonce jejich vzájemných vztahů v krátkých rozhodných obdobích 20. století. Tato práce se snaží být jakousi syntézou a zhodnocením existujících pramenů, poskytující sice vzhledem k omezenému rozsahu poněkud povrchní, přesto však globální pohled na vztah států, které, ač geograficky odděleny, sdílejí obdobné historicko-kulturní kořeny, vnitřní i zahraniční problémy.

Nejprve se budu věnovat dějinám obou zemí, protože historické události jsou klíčem k pochopení spolupráce daných států. Každý z národů prošel odlišným historickým vývojem, což se samozřejmě odrazilo na smýšlení obyvatelstva i celkovém stavu zemí a jejich následných potřebách. Podrobněji se budu zabývat především dějinami Jugoslávie, dějiny Československa jsou všeobecně známé a budu se jimi zabývat pouze z titulu vytvoření základního politického a hospodářského rámce, který nás ovlivňoval při formování naší zahraniční politiky.

Poté přistoupím k samotné spolupráci vlád obou států tak, jak se v průběhu století obměňovala. Pozornost je věnována i smlouvám, které byly v rámci spolupráce podepsány. Poslední část práce je věnována otázce Kosova. Je to z důvodu, že situace v Kosovu je již dlouhá léta nestabilní a problém je stále aktuální, i když je řešen za přispění mezinárodních mocností. Česká republika se v problému Kosova velice angažuje, v rámci mise KFOR v Kosovu slouží čeští vojáci.

2. Politická a hospodářská situace Československa

2.1 ČSR 1918 – 1938

Významným mezníkem v historii Čechů i Slováků je vytvoření společného československého státu v roce 1918, který vznikl jako jeden z nástupnických států po bývalé habsburské monarchii. (Příloha 12.3.1.) V čele Československé republiky stanul prezident T. G. Masaryk, jenž byl za první světové války významným představitelem zahraničního odboje.

Nově vzniklé ministerstvo financí mladého státu stálo před zásadním úkolem reorganizace hospodářství země. Československo muselo jako nově vzniklý stát dokázat, že je schopno stát se stabilním státem, který se prosadí i na mezinárodním poli. Situace byla ztížena tím, že obyvatelstvo státu se skládalo z více národnostních skupin, které prošly odlišným sociálním i historickým vývojem. „Československo podepsalo smlouvu o ochraně menšin garantovanou Společností národů, zakotvilo ji v ústavě z roku 1920 a zabezpečovalo svému obyvatelstvu rozsáhlejší a trvalejší demokratická práva než v ostatním zemích střední a východní Evropy.“¹ Právě otázka menšin a faktické mnohonárodnostní podoba naší republiky je jeden z důvodů, proč jsme spatřovali v Jugoslávii, která byla stejně národnostně nejednotná jako my, spojence, který chápe naši politiku i potřeby. V následujících letech byly ještě postupně upravovány hranice Československa, jejich konečná podoba pak byla v roce 1924 schválena sousedními státy.

V československé zahraniční politice, koncipované dlouholetým ministrem zahraničních věcí a pozdějším prezidentem dr. Edvardem Benešem, bylo usilováno o dobré vztahy se sousedními státy a byl kladen důraz na aktivní úlohu ve Společnosti národů, což přispívalo k mezinárodní prestiži nedávno zrozeného státu. Z evropských mocností měla na Československo patrně největší vliv Francie následovaná Velkou Británií. Spolupráce s Francií byla pro Československo důležitá zejména kvůli jejím investicím, které značně pomáhaly v rozvoji ekonomiky. Československá vláda se ovšem snažila získat zastoupení i v jiných zemích, což se poměrně úspěšně dařilo. Na počátku roku 1920 existovala tato zastoupení ve 14 evropských státech, v USA a Japonsku.²

Mezinárodní vztahy se dobře rozvíjely zejména po stránce hospodářské. Československá vláda měla samozřejmě velký zájem na tom, aby navázala kontakty se státy, které mají své přístavy, což je pro obchod velikou výhodou. Českoslovenští zástupci zakládali v zahraničí své úřady, jejichž počet každoročně rostl. Zvláště důležitá byla jejich úloha ve

¹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992*. Brno: Doplněk, 2004, s. 28.

² Tamtéž, s. 102.

třicátých letech, kdy bylo v důsledku hospodářské krize ještě více potřeba hledat nová odbytiště československých produktů pro náš průmysl, jenž byl po ztrátě jednotného trhu monarchie odkázán na extenzivní vývoz do zahraničí.

Vyslanci se pak v zahraničí snažili o dohodnutí co nejvyššího počtu obchodních smluv výhodných pro Československo. Situace na mezinárodním hospodářském poli se ale zkomplikovala na konci dvacátých let, kdy začal slábnout vliv Francie, což byla zjevně pro Československo špatná zpráva. Naproti tomu rostl vliv Německa, a to za pomoci amerických finančních prostředků.

Navíc se od konce války Evropou šířila vlna revolučních nálad a akcí, která se nevyhnula ani Československu. Příčinou revolučních snah byl poválečný chaos v hospodářství, spojený u nás s rozpadem trhu habsburské monarchie a zejména nejistota z kapitalistického systému. Další příčinou byly snahy podnícené národnostní příslušností obyvatel státu. Občané požadovali, aby byl stát vystavěn na demokratických principech a hájil jak práva většiny, tak příslušníků národnostních menšin.³

V roce 1935 německý kancléř již upevnil svou moc, zahájil rekonstrukci ozbrojených sil a naše nová vláda jasně vycítila značné nebezpečí ze strany Německa. Na základě zkušeností z první světové války bylo zřejmé, že vítězství není jen záležitostí ryze vojenskou, strategicko-taktickou, ale že je třeba věnovat zvýšenou pozornost ekonomickým aspektům.⁴ Vláda se tedy snažila zajistit hospodářskou stabilitu státu, alespoň do té míry, jaké byla schopna. S tím souvisela větší intervence státu v hospodářských záležitostech i vytváření strategických zásob pro případ ohrožení.

2.2 Mnichovská dohoda a 2. světová válka

Před zahájením druhé světové války mělo již Československo své zástupce v zahraničí, kde byli připraveni k odboji. Prezident Beneš tehdy doufal, že Mnichovskou dohodou okleštěná a zmenšená „druhá“ republika by si snad mohla udržet aspoň státní existenci částečným přizpůsobením zahraniční a vnitřní politiky. V případě vypuknutí války, o kterém nepochyboval, by mohla alespoň zpočátku zachovat neutralitu, zatímco on sám by v exilu připravoval návrat k zahraniční politice první republiky.⁵

Československo se pravděpodobně i kvůli Benešově politice u svých zahraničních sousedů netěšilo přílišné oblibě, dokonce se proti němu spojili. Dne 15. března 1939 bylo Československo obsazeno německými vojsky a vznikl Protektorát Čechy a Morava.

³ PRŮCHA: *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 63.

⁴ Tamtéž, s. 266.

⁵ BRANDES, Detlef. *Exil v Londýně 1939 - 1943 : Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem*. Praha: Karolinum, 2003, s. 28.

Beneš přesídlil do Londýna. Protože Adolf Hitler zasadil československé politické scéně překvapivý úder podporou vzniku Slovenského štátu, bylo po obsazení zbytku tzv. Druhé republiky složení československého exilu méně reprezentativní než u exilu polského a jugoslávského.⁶ Československý zahraniční odboj udržoval kontakt i s domácí vládou a tehdejším prezidentem Háchou.

Československo pro Německo důležité hlavně z důvodu hospodářského. Rozvinutý zbrojní průmysl a strategická poloha státu se Hitlerovi zamlouvaly. Nacisté oceňovali zejména vysoce rozvinutý hutní, strojírenský a chemický průmysl, který bylo možné snadno převést na válečnou výrobu a doplnit tak výrobní kapacity říše. Navíc byla dobrá i úroveň československého zemědělství. Právě z těchto důvodů nebylo zabránění území Hitlerem tak drastické, jako tomu bylo například v Jugoslávii.⁷

Již na počátku 2. světové války si vláda Velké Británie uvědomila, že proti ní stojí pevninská Evropa ovládaná Itálií a Německem a nemá žádného schopného spojence. Francii ovládlo Německo a SSSR s Německem také spolupracoval, zejména co se týče hospodářství. Proto se exilové vlády malých zemí staly snad jedinými možnými spojenci a Britové byli nuceni jimi vzít za vděk. Jak československá, tak jugoslávská exilová vláda sídlila v Londýně. Navíc, britská armáda nebyla příliš silná, v prvních měsících války byli Britové schopni postavit do boje přibližně 9 divizí, ostatní ozbrojené síly byly vázány v koloniích (pro srovnání, v předvečer Mnichova bylo Československo schopno mobilizovat přibližně 39 divizí), proto pro ni znamenaly vojenské jednotky spojeneckých zemí znatelnou pomoc.

2.3 Období 1945-1989

Druhá světová válka samozřejmě zanechala na evropských zemích i jejich obyvatelích katastrofální následky. Na mezinárodním poli posílilo postavení SSSR a USA, které se počítaly mezi vítězné mocnosti. Osud Československa nebyl nijak přívětivý, tím spíše, že o něm bylo prakticky rozhodnuto již v průběhu války. Bylo sice orientováno na spolupráci se SSSR, ovšem tato spolupráce zemi štěstí nepřinesla. Prezident Beneš se pokoušel navázat styky se Sovětským svazem již v průběhu války, protože čekal ze strany této mocnosti pomoc. V roce 1943 byla mezi SSSR a Československem podepsána spojenecká smlouva.

Prezidentovy představy, že Sovětský svaz navrátí československému obyvatelstvu ztracenou svobodu, se ukázaly být dosti naivními. Většina území našeho státu byla osvobozena jednotkami Rudé armády, které byly doprovázeny Prvním československým

⁶ Tamtéž, s. 75.

⁷ PRŮCHA: *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 449.

armádním sborem v SSSR pod vedením generála Ludvíka Svobody. Sovětský svaz tím zjevně sledoval posílení svých mocenských pozic v rámci Evropy.⁸

V důsledku vlivu SSSR došlo i na vnitropolitické československé scéně k větší orientaci na levicové strany, respektive stranu jednu. Z podílu na moci v Československu byly vyloučeny všechny pravicově orientované strany. Program postupu vlády KSČ, který přijala, je znám pod názvem Košický vládní program.

Zahraniční politika byla jasně směřována na východ k Moskvě, což Beneš zdůvodňoval tím, že Československo tvoří jakýsi pomyslný most mezi východem a západem. Výraznou změnou bylo, že oficiálně přestal existovat jeden československý národ, za něj nastoupily dva rovnoprávné národy – Češi a Slováci.

Postavení Slovenska v rámci jednotného státu se ukázalo jako mírně problematické. Slováci požadovali federalizaci státu, zatímco Češi chtěli udržet centralizovaný stát. Nakonec bylo dohodnuto, že pro Slovensko budou vytvořeny samostatné vládní orgány. Jejich vliv však nebyl velký a s postupnou centralizací moci v rámci komunistického systému pak zcela zanikl.

Ve volbách, které se konaly roku 1946, vyhrála Komunistická strana Československa. Následně byl nový předseda vlády Klement Gottwald pozván do Moskvy, kde mu Stalin dal jasným způsobem najevo, že si nepřeje spolupráci Československa a západních mocností. Západní mocnosti si byly vědomy vlivu SSSR a také pocítovaly hrozící nebezpečí rozšíření komunistického režimu i mezi vlastní obyvatelé. Proto se rozhodly nezasahovat do mezinárodních kontaktů SSSR. Doufaly, že se jim takto podaří udržet komunismus na uzavřeném území bez dalšího postupování.

Následující desetiletí je velmi smutnou kapitolou v dějinách Československa. Celá padesátá léta proběhla ve znamení vykonstruovaných politických procesů, kdy byli na smrt posíláni neviní lidé. Obyvatelé, kteří neprojevovali režimu dostatečnou loajalitu, byli perzekuováni i jiným způsobem. Kromě vězení to byly například tábory nucených prací. Veškerý soukromý majetek byl znárodněn. Docházelo i k prvním pokusům o uplatnění ekonomického vlivu na země socialistického tábora a tak v roce 1949 vznikla v sovětském bloku Rada vzájemné hospodářské pomoci, jejímž hlavním úkolem bylo řídit a koordinovat hospodářské plány jednotlivých zemí, vzájemnou výměnu surovin i zboží.⁹ (Příloha 12.3.2)

V tomto období ovšem došlo i k jiné zásadní události – roku 1953 zemřel sovětský vůdce Stalin. Do čela státu se postavil Chruščov. Stejně tak došlo i k vystřídání ve vedení Československa, kde Klementa Gottwalda vystřídal Antonín Zápotocký. Chruščov otevřeně

⁸ PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Klíčové mezníky vývoje ČSR po roce 1945*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 9.

⁹ PAVELČÍKOVÁ: *Klíčové mezníky vývoje ČSR ...*, s. 41.

vystoupil s kritikou Stalinova způsobu vlády, což následně jistým způsobem uvolnilo mezinárodní vztahy i napjatou atmosféru uvnitř států.

Šedesátá léta se pak stala znamením pokusu o uvolnění tuhého komunistického režimu v Československu. V lednu 1968 se konalo důležité zasedání ÚV KSČ, na němž byl zvolen na místo tajemníka strany Alexandr Dubček. Ten slíbil zmírnění cenzury a další kroky k demokratizaci země. Komunistická strana Československa nadále zůstávala vedoucí politickou stranou, přesto vznikla nová politická hnutí, která měla zájem o součinnost s KSČ. Vedení KSČ přestalo mít situaci plně pod kontrolou.

Proces byl přetržen v srpnu 1968, kdy bylo Československo obsazeno vojsky ze SSSR a Varšavské smlouvy. Obyvatelstvo se okupací zpočátku bránilo, ovšem marně, protože československá vláda následně přijala sovětské podmínky pro návrat k pevnému komunistickému režimu. Tímto přijetím se společenské klima změnilo, a ve většině společnosti převládl pocit bezvýchodnosti a beznaděje, strachu i lhostejnosti. Občané Československa se přestali vesměs zajímat o politiku a uzavřeli se do sebe. Lidé se věnovali se svým soukromým zálibám, nastala zlatá doba zahrádkaření a chataření, současně s tím se rozmohla šedá ekonomika.¹⁰ Nejen Československo, ale i ostatní státy východního bloku, se postupně staly oběťmi politické i ekonomické krize.

V osmdesátých letech došlo ke změně ve vedení Sovětského svazu. Do čela tamější Komunistické strany se postavil Michail Gorbačov, který prosazoval jiný přístup než jeho předchůdci. V mezinárodní politice byl mnohem otevřenější a vládám jednotlivých států vracel do rukou moc nad jejich vedením. Komunistická strana Československa se však nehodlala své pozice vzdát. V návaznosti na dění na mezinárodním poli však byla krize komunistického režimu v Československu nevyhnutelná. Občané cítili, že mají šanci na demokratizaci a hodlali jí využít. Vlna menších demonstrací pak v listopadu roku 1989 vyvrcholila sametovou revolucí.

2.4 ČSFR a její rozpad

V roce 1990 se přestal užívat název Československá republika a nahradilo jej oficiální označení Česká a Slovenská Federativní Republika. Vymyslet název státu přijatelný pro oba národy v něm žijící byl větší problém, než by se na první pohled mohlo zdát. Spor, který mezi Čechy a Slováky v této souvislosti vznikl, bývá označován jako tzv. válka o pomlčku.

Zdánlivě malicherný spor měl pro Slováky obrovský význam, byl pro ně totiž symbolem rovnoprávnosti obou národů v rámci jednoho státu. Z historie Československa měli pocit utlačování, což už odmítli připustit. Nově vzniklé státní uspořádání ale nemělo dlouhé

¹⁰ Tamtéž, s. 72.

trvání, její blíží se konec byl jasný již v srpnu roku 1992, kdy byla podepsána dohoda o ukončení soužití Čechů a Slováků v rámci jednoho státního celku.

Jako nesporný klad této události je třeba uznat skutečnost, že se celé rozdělení federace obešlo bez násilí a ozbrojených střetů, které jsou pro secesionistické státy příznačné. Je totiž velmi pravděpodobné, že kdyby se Češi, představující ve federaci majoritu, pokusili jednotu státu udržet zbraněmi, tak jak to učinili Srbové v Jugoslávii, došlo by stejně jako v případě našeho balkánského souputníka k občanské válce, neboť temperamentní Slováci, opojení vidinou samostatného státu, by již rozhodně nepřipustili další útlak ze strany Čechů.

Vztahy Čechů a Slováků byly již poměrně chladné, malicherný spor o pomlčku byl jen jejich vyvrcholením. Oba národy byly patrně unaveny společným soužitím, které trvalo od roku 1918, v rámci větším územních celků pak mnohem déle. ČSFR zanikla poslední prosincový den roku 1992, načež vznikla samostatná Česká i Slovenská republika.

2.5 Samostatná ČR

Česká republika tedy oficiálně vznikla 1. 1. 1993 a jejím prvním prezidentem byl zvolen Václav Havel. Významným mezníkem v novodobých dějinách České republiky je vstup do NATO, který se uskutečnil v roce 1999.

Vstup do NATO byl v té době vnímán jako největší úspěch české zahraniční politiky od vzniku samostatné České republiky. V důsledku členství v této alianci byli čeští vojáci posíláni mimo jiné do misí na území Kosova, kde působili v rámci jednotek KFOR. O několik let dříve, v roce 1995 vstoupila v platnost Dohoda o přidružení České republiky k Evropským společenstvím z roku 1993. Zásadním rokem, který přinesl mnoho změn, zejména v ekonomické oblasti je rok 2004, kdy se česká republika stala součástí Evropské unie.

3. Jugoslávie

3.1 Království SHS/ Jugoslávie 1918-1939

Jugoslávské národy, které žily po celá staletí odděleně, se v roce 1918 zformovaly v jeden stát. (Příloha 12.3.3) Cesta k jednotnému státu ovšem nebyla vůbec jednoduchá, což je dáno mnoha faktory. Za prvé, každý z národů prošel jiným historickým, kulturním i hospodářským vývojem, což se nepochybně projevilo v jeho povaze a přístupu k ostatním státům. Co se týče například ekonomické situace, státy rozhodně nebyly v tomto směru na stejné úrovni. K nejvyspělejším patřily severní a západní Jihoslované, zatímco Makedonie byla oproti nim dosti zaostalou zemí.

Myšlenka na vytvoření jednotného státu pod společnou hlavičkou Jugoslávie se zrodila již na počátku 19. století. Souvisela se slovinským, srbským a chorvatským bojem za nezávislost. Ještě v průběhu 19. století došlo k jazykovému a literárnímu sjednocení Srbů a Chorvatů, které mělo posílit vědomí příslušnosti k širší národní pospolitosti. Přestože Slovinci se k myšlence jednotného státu také připojovali, s představou jednoho jazyka v rámci nového státu se neztotožňovali. Navíc byl sjednocovací proces ztížen tím, že neexistovala pouze jedna, ale dokonce dvě teorie, na jejichž základě se mělo sjednocování uskutečnit.¹¹

První z teorií pracovala s představou jednotného jihoslovanského národa, druhá ovšem chápala jednotlivé národy autonomně, pouze jim přisuzovala již zmíněnou jazykovou příbuznost. Tento rozkol v chápání pojmu jednotného státu vedl k potížím s jeho založením.

Boj za vytvoření jednotného jihoslovanského státu lze pozorovat v rámci první světové války. Rakousko-uherský panovník si byl vědom, že případné vytvoření nezávislého mnohonárodnostního státu by ohrozilo další rozšiřování jeho území. Výsledek války Rakouska-Uherska proti Srbsku se zdál být jednoznačně určen, Srbsko však kladlo nebývalý odpor a Rakousko-Uhersko rozhodně nemělo jednoduchou cestu k vítězství.

K úspěšné obraně Srbů přispělo i vytvoření Jihoslovanského výboru roku 1915. V tomto výboru zasedli zástupci Chorvatů a Slovinců, kteří emigrovali do Paříže. Výbor poté získal podporu i jiných evropských zemích – Velké Británie, Švýcarska i Ruska. Prvotním cílem Jihoslovanského výboru pod vedením Chorvata Anta Trumbiće, bylo vytvoření vlastního autonomního státu.¹²

Korfská deklarace, která byla podepsána 20. července 1917, byla dohodnuta srbskými zástupci a zástupci Jihoslovanského výboru. Bylo v ní dohodnuto, že bude vytvořen stát Srbů,

¹¹ PELIKÁN, Jan, TEJCHMAN, Miroslav. *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. Praha: Karolinum, 1996, s. 5.

¹² Tamtéž, s. 8.

Chorvatů a Slovinců, který bude samostatný v rámci Rakouska-Uherska. Co se týče politického uspořádání nového státu, měla to být konstituční monarchie, jíž bude vládnout srbský rod Karadjordjevićů.

Jihoslované ve své snaze stále přitvrzovali, v roce 1918 se v Záhřebu ustavila Národní rada Slovinců, Chorvatů a Srbů a vznik nového státu již byl na spadnutí. Za ústřední vládu nového balkánského státu byla uznána výše zmiňovaná Národní rada a ta současně jmenovala jednotlivé zemské vlády pro Chorvatsko, Slovinsko, Vojvodinu, Bosnu a Hercegovinu.¹³ Nový stát, nazvaný SHS, ovšem neměl dlouhého trvání. Je pravděpodobné, že nebyl na svou existenci ještě dobře připraven.

Ostatní mocnosti jeho vládu nikdy neuznaly, ale co je možná horší, neuznali ji ani vlastní lidé a došlo tak k rozvratu státu zevnitř. Povstalci, nacionalisté, dezertéři a vládnoucí a převažující anarchie zasadila Státu SHS tvrdou ránu a položila ho na lopatky. Národní rada se nehodlala vzdát a její zástupci žádali o zahraniční pomoc. Ta ale nepřinesla valný výsledek a novému státu hrozilo, že se Itálie pokusí v této nepokojné situaci zabrat jeho území. Jediným schůdným řešením bylo připojení k Srbsku, s čímž zpočátku nesouhlasili Chorvaté, zřejmě kvůli osobním antipatiím vůči rodu Karadjordjevićů. Zdálo se však, že žádná jiná cesta nevede k záchraně, a proto byli Chorvaté nuceni ustoupit.

V prosinci 1918 tedy došlo ke sjednocení Srbska s nezávislým státem SHS v nový stát – Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Je ovšem patrné, že vytvoření tohoto státu vůbec neproběhlo hladce a úspěch jednání zapříčinila spíše síla shora, než samotná touha občanů. Proto se dá očekávat, že další vývoj státu bude těmito počátečními problémy dosti poznamenán.¹⁴

Tento nový stát, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců tvořilo Srbsko, Černá Hora a jugoslávské země bývalého Rakouska-Uherska: Chorvatsko a Slavonie, Dalmácie, Bosna a Hercegovina, Vojvodina (Banát, Bačka a Baranja), Srem a Slovinsko.¹⁵ Je ovšem otázkou, nakolik si občané jednotlivých států získáním autonomie polepšili. Nelze říci, že by národy byly považovány za rovnocenné. Ty slabší sice byly osvobozeny od jedné nadvlády, ale zdá se, že se jen přesunuly pod nadvládu jinou. (Příloha 12.3.4)

Srbové zaujali vedoucí postavení v nově vzniklé zemi a považovali se za její vůdce. Státní moc hodlali směřovat do jimi určeného centra, možné federální uspořádání státu odmítli jako zcela nepřijatelné. Zastánci federálního uspořádání byli vyloučeni z možného podílení se na moci, nemohli se tedy stát příslušníky nově ustanovené vlády. Byla sestavena vláda složená ze zástupců jednotlivých národů, ovšem kritéria pro vstup do vlády rozhodně nebylo možné považovat za demokratická v dnešním slova smyslu. Snaha o ovládnutí státu

¹³ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 9.

¹⁴ Tamtéž, s. 10.

¹⁵ Tamtéž, s. 11.

Srby podnítila vznik separatistických skupin v rámci jednotlivých států, které se rozhodly bojovat za svá práva. Separatisté se však nedočkali pomoci zvenčí, okolní evropské mocnosti měly dost starostí s řešením vlastních problémů.

K nepříznivé vnitropolitické situaci v novém Království Srbů, Chorvatů a Slovinců přispěl i fakt, že jednotlivé země byly na odlišném stupni hospodářského vývoje, jak již bylo uvedeno výše. V některých oblastech panoval hlad a byla tam vysoká míra nezaměstnanosti v důsledku zaostalé nebo nefunkční průmyslové výroby. O vytvoření jednotného trhu nemohla být ani řeč a navíc vypukla vlna stávek dělníků.

Po dvou letech se podařilo situaci stabilizovat, i když výsledná situace nepřinesla utlačovaným národům v rámci Království patrné zlepšení. Podpisem Vidovdanské ústavy z roku 1921 bylo stvrzeno, že Jugoslávie je parlamentní monarchií s rozsáhlými pravomocemi krále, centralistickým a unitaristickým státem z hlediska národnostního.¹⁶

V průběhu 20. let 20. století se ekonomická situace nijak výrazně nezlepšila. Průmysl byl i nadále ve většině oblastí značně nerozvinutý a nebýt zahraničního kapitálu, který přicházel hlavně z Francie, ekonomika by se pravděpodobně úplně položila. Co se týče politické situace, tak již z předchozího výkladu je zřejmé, že veškerá politická moc byla téměř výhradně v rukou panovníka. Tím se v roce 1921, po smrti Petra I., stal Alexandr Karadjordjević. Alexandr ale rozhodně nebyl typem panovníka, který by dokázal být morálním vzorem, sjednocujícím prvkem a kormidelníkem v době krize, jakým se stali, či se stát chtěli, konstituční monarchové ve vyspělých zemích Evropy. Naopak se neustále snažil vyvolávat vládní krize a ani korupce a intriky mu nebyly cizí.

Výhradně Alexandr také rozhodoval o zahraniční politice Království. Právě v této době se začínají formovat československo-jugoslávské vztahy, neboť Československo se stalo Alexandrovým spojencem. V roce 1921 byla podepsána jugoslávsko-československá obranná dohoda, která se týkala společného postupu proti snaze Karla Habsburského o návrat na maďarský trůn. Tato dohoda vešla do mezinárodního politického povědomí pod názvem Malá dohoda. Ve své práci se jí budu podrobněji věnovat ještě později.¹⁷

Federalisté se přesto nevzdávali nároku na svobodnější stát a stále se pokoušeli stavět Alexandrovi na odpor. Rozkol uvnitř státu ale znamenal jeho výrazné oslabení v boji vůči vnějším nepřítelům, čehož si byl Alexandr moc dobře vědom, ovšem za žádnou cenu nechtěl ustoupit ze své pozice. Naopak dokázal využít vnitřních problémů ve vlastní prospěch. Ve svém manifestu ze 6. ledna tak 1929 prohlásil, že je ohrožená jednota jeho státu

¹⁶ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 12.

¹⁷ Tamtéž, s. 14.

v důsledku zaslepených politických vášní a mezistranickými boji a nastolil cestou státního převratu královskou diktaturu.¹⁸

A tak se federalisté ve své snaze o větší rovnoprávnost dostali do té nejhorší možné situace, tedy pod nadvládu diktátora. Alexandr zrušil parlament i ústavu a pod pohrůzkou trestu smrti zakázal všechny aktivity, které by se snad snažily změnit jím nastolené státní uspořádání. Došlo také k přejmenování státu – z Království Srbů, Chorvatů a Slovinců se rázem stalo Království Jugoslávie.

Na začátku třicátých let se král Alexandr soustředil výhradně na to, jak upevnit svou pozici ve státě a nový totalitní režim. Logicky se snažil zbavit rozmanitého politického spektra a potřeboval založit pouze jednu stranu, a to takovou, která bude plně podporovat jeho vládu. Tím se snažil poněkud maskovat svůj diktátorský režim.

Roku 1931 byla vydána nová ústava a konaly se také parlamentní volby. Ty přirozeně vyhrála jedna strana, neboť všichni kandidáti byli jejími členy. Taky se tedy stalo, že krátce po volbách, ve kterých zvítězila vládní kandidátka, vznikla Jugoslávská národní strana s programem zachování stávajícího státního zřízení a podporou vládnoucí dynastie Karadjordjevićů.¹⁹

Do vývoje všech světových ekonomik zasáhla v první polovině třicátých let hospodářská krize. Jugoslávská ekonomika by už tak slabá a její další úpadek vyvolal u jugoslávského obyvatelstva silné znepokojení a následně se začalo bouřit. Vznikaly i extrémistické skupiny, které využily bouřlivé situace a útočily na krále. Na podzim roku 1934 se králi stal jeden takový útok osudným.

Atentát byl proveden chorvatským nacionalistou, který podle všeho spolupracoval s Abwehrem (tajná služba nacistického Německa). Německo se tímto krokem snažilo mimo změny situace na Balkáně ve svůj prospěch také narušit mocenský blok Malé Dohody, v němž spatřovalo jednu z překážek své expanze na východ. Osamocené Československo, či Jugoslávie představovaly pro Německo snadnou kořist, kdežto společně bojující státy jižní a střední Evropy nebezpečného protivníka.

Po Alexandrově smrti byla jugoslávská vláda postavena před velmi nelehký úkol – co nejdříve nalézt cestu ven z krize. Oficiálně nastoupil na trůn Alexandrův syn Petr II., tomu však v té době bylo pouhých jedenáct let a proto prakticky vládnout nemohl. Vláda si byla vědoma, že je potřeba nejdříve uklidnit občanské nepokoje, proto snížila daně a nabídla nezaměstnaným občanům možnost výkonu veřejných prací. V roce 1935 byly vyhlášeny nové volby, v nichž nepřesvědčivou většinou vyhrála opět Jugoslávská národní strana.

¹⁸ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 15.

¹⁹ Tamtéž, s. 16.

Premiér vlády Milan Stojadinović však občanům přislíbil změnu poměrů v zemi a také demokratické reformy. Sliby ovšem nebyl schopen dodržet, protože vláda byla poměrně slabá a nedokázala odpovídat na tlak extrémistických skupin jinak, než násilím. Toto období jugoslávské historie bylo plné politických vražd. Politická krize uvnitř státu se stávala neudržitelnou a tak premiér Stojadinović hledal východisko. Nalezl jej, alespoň dle svého názoru, ve fašizaci státu a ve sblížení s ostatními fašistickými státy, což nakonec vyvrcholilo v připojení Jugoslávie k tzv. Paktu tří, známému spíše jako Osa.²⁰

Německo a Itálie se tedy staly pro Jugoslávii vzorem. Právě v těchto státech hledala vláda řešení problému hospodářské krize. Jugoslávie se v zahraničním obchodu orientovala převážně na Německo. Většina jugoslávského obyvatelstva však nesouhlasila s fašistickým režimem a chovala k němu odpor. Díky tomu, když v roce 1937 navštívili Bělehrad československý prezident dr. Edvard Beneš a francouzský ministr zahraničí, uvítaly je rozsáhlé demonstrace na podporu dosavadního spojení.²¹

Veřejnost slavila úspěch v posledních volbách, které se v Jugoslávii před 2. světovou válkou konaly, tedy v roce 1938. Dosavadní vládní strana sice zvítězila, ale její vítězství bylo ještě těsnější než v minulých volbách, což dodalo sílu a sebevědomí opozici. Došlo k výměně premiéra, jenže Jugoslávie se najednou ocitla v kleštích. Kromě vnitřních nepokojů sílil nátlak zvenčí. Jugoslávie byla v podstatě nucena vystoupit ze Společnosti národů, tím zaplatila za svůj obdiv k fašistickému Německu. Namísto demokratických opatření byly budovány koncentrační tábory, kam jediná vládní strana posílala své odpůrce, protože s nimi nebyla schopna vyjednat.

Hned na počátku války vyhlásila Jugoslávie neutralitu. Tento postoj však nebyl trvale udržitelný, neboť se od Jugoslávie očekávalo, že podpoří spřátelené země, které již ve válečném stavu byly. V roce 1941 obklíčila Jugoslávii německá i italská armáda. Němci měli o Jugoslávii zájem hlavně z důvodu chystaného tažení na Řecko a SSSR, přičemž hodlali využívat jugoslávské potraviny i suroviny.

Jugoslávie přistoupila na podmínky Německa a Itálie a stala, jak již bylo uvedeno výše se součástí Paktu tří, což vyvolalo další vlnu demonstrací domácího obyvatelstva. Státní převrat na sebe nenechal dlouho čekat, došlo k němu v noci z 26. na 27. března 1941. Mladý král byl sesazen a vůdce převratu Dušan Simović se chopil vytvoření vlády, jejíž součástí byli i členové opozičních stran. Podepsaný Pakt tří už ovšem nová vláda vypovědět nemohla, proto alespoň tajně požádala o pomoc Velkou Británii i SSSR. Hitler však na nic nečekal, a když se dozvěděl, že v Jugoslávii došlo k převratu, ihned rozhodl o jejím obsazení. Nemohl si totiž dovolit, aby mu jugoslávská strana vypověděla poslušnost, protože si potřeboval zajistit

²⁰ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 18.

²¹ Tamtéž, s. 19.

území Balkánského poloostrova jako oporu připravovaného útoku na SSSR. Kromě Itálie se mu podařilo získat i další spojence – Bulharsko a Maďarsko, které nalákal na možnost územního zisku.

Jugoslávie, zmítaná politickou a hospodářskou krizí, se nemohla útoku Hitlerovy armády ubránit, navíc bylo první bombardování zcela neočekávané. Německé armádě nedalo příliš práce obsadit všechny strategické body. Jugoslávská armáda se po krátkém počátečním odporu prakticky rozpadla a na rozdíl od současně napadeného Řecka nepředstavovala pro síly Osy vážnějšího protivníka. Dne 13. dubna vstoupili němečtí vojáci do Bělehradu a týž den nařídil generál Simović vrchnímu velení, aby zahájilo jednání o příměří.²² Hitler však nebyl ochoten na příměří přistoupit, proto musela jugoslávská armáda kapitulovat.

3.2 2. světová válka

Ze srbských oblastí bývalého království Jugoslávie nacistické Německo okupovalo Srbsko, Banát a část Kosova. Zmíněná území bylo pro Hitlera zajímavé hospodářsky, protože se v oblasti nacházela ložiska nerostných surovin. Aby byl schopen území kontrolovat, potřeboval tam mít spojence, jímž se stal generál Milan Nedić.²³

Hitler ovšem nebyl jediným, kdo kontroloval situaci na Balkáně. O svůj podíl na kořisti se přihlásila také Itálie, která značnou část Jugoslávie okupovala a také částečně anektovala. Na zabraném území byl zaveden nový úřední jazyk – italština a začalo se sem stahovat italské obyvatelstvo. Původní obyvatelé byli diskriminováni, došlo ke zrušení některých organizací i škol. Poměrně velkou oblast Jugoslávie okupovalo Bulharsko i Maďarsko.²⁴

Obsazení Jugoslávie znamenalo pro zemi katastrofu, její původní obyvatelé se však nehodlali vzdát bez boje a odvážili se postavit na odpor. Uvnitř Jugoslávie vzniklo osvobozenecké hnutí, v zahraničí se zase snažila působit exilová vláda, která se usídlila v Londýně. Odtud se snažila navázat spolupráci jak se samotnou Velkou Británií, tak s USA a SSSR. Stejný zájem panoval i na britské straně, protože měla v úmyslu vytvořit na Balkáně frontu, a to za pomoci Řecka, Turecka a Jugoslávie. Samotná Velká Británie však nemohla Jugoslávii slíbit ani vyslání vlastních vojenských expedičních jednotek, ani dodávku zbraní, nebo alespoň evakuovat zbytky jugoslávské armády do Řecka, jak se to podařilo za první světové války.²⁵

Britové tedy Jugoslávcům přislíbili alespoň revizi hranic jejich země se sousední Itálií. Nutno však podotknout, že britská vláda ve svých odhadech sílu jugoslávské armády velice

²² PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 21.

²³ Tamtéž, s. 22.

²⁴ Tamtéž, s. 23.

²⁵ BRANDES: *Exil v Londýně 1939-1943 : Velká Británie a její spojenci...*, s. 70.

přeceňovala. Jugoslávská armáda byla totiž ze zahraničních armád nejmenší, a tudíž musela čelit největším problémům.

Kromě zmíněných velmocí se stala jugoslávským spojencem československá, polská i řecká vláda. Původní Simovićova vláda vystupovala zpočátku jako jediný legitimní představitel jugoslávských národů v mezinárodní oblasti, ale také jako jediný koordinátor a vůdce jakéhokoli boje za obnovu Jugoslávie.²⁶ Problém byl v tom, že exilová vláda opakovala chyby staré vlády, která kvůli nim v Jugoslávii neuspěla. Bylo zřejmé, že tímto postupem si Jugoslávci nepomohou a proto se orientovali na osvobozenecí boj uvnitř země.

Toho se chopili komunisté, kteří připravovali ozbrojený útok. V létě 1941 došlo k sérii komunistických povstání a to postupně v Srbsku, Černé Hoře, Slovinsku, Bosně a Chorvatsku. Zástupci jugoslávské buržoazie ale sledovali rostoucí vliv komunistů a jejich schopnost manipulovat s širokými lidovými vrstvami se značným znepokojením.

Na jaře 1943 došlo ke zlomovému okamžiku v průběhu 2. světové války, a to když Itálie kapitulovala. V důsledku této skutečnosti se podařilo jugoslávským partyzánským jednotkám obsadit některá území dříve zabíraná Italy. Partyzánské oddíly se dočkaly aktivní pomoci ze zahraničí, britská armáda jim totiž poskytla zbraně. Opět byla ustavena nová jugoslávská vláda s názvem Národní výbor osvobození.

Hitler se ovšem nehodlal dobytého území v Jugoslávii vzdát, protože si byl vědom jeho důležitosti pro úspěch svých záměrů. V roce 1944 znovu zaútočil proti partyzánům, Jugoslávci se však podařilo tento útok zastavit a uhájit značnou část již ovládaného území. Pro Jugoslávii skončila válka definitivně 15. května 1945, kdy nepřátelské jednotky kapitulovaly. Válka, na kterou Jugoslávie nebyla na počátku vůbec připravena, a přesto jí nakonec dokázala úspěšně projít, na ní ovšem zanechala katastrofální následky.

3.3 Jugoslávie 1946-1992

Jako dominantní síla, která kontrolovala veškerou státní moc vyšla z války Komunistická strana Jugoslávie. Ve vládě sice zasedali i lidé, kteří nebyli členy komunistické strany, jejich pracovních náplní však bylo řešení řekněme podřadných problémů. Všechna důležitá rozhodnutí projednávali výhradně komunisté. Začali ovládat i policii a prakticky všechno dění ve státě. Znovu byla nastolena diktatura, proti které původně bojovali. Pouze s tím rozdílem, že tentokrát nestál v čele jeden člověk, ale jedna strana.²⁷

Došlo i na cenzuru, opoziční tisk byl zakázán. Předsedové ostatních stran odstupovali ze svých funkcí ve snaze upozornit zahraniční politiky na kritickou situaci ve státě. Celá akce

²⁶ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 24.

²⁷ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 31.

ale valný úspěch neměla, nejen, že zůstala u zahraniční veřejnosti téměř bez povšimnutí, nereagovalo na ni ani domácí obyvatelstvo.

Parlamentní volby, které proběhly na podzim roku 1945 rozhodně neměly s demokracií nic společného. S jistotou lze říci, že byly zmanipulované a samozřejmě z nich vyšla vítězně AFNOJ – Antifašistická fronta národního osvobození, kterou vedl Tito. Hned na prvním zasedání vlády byla Jugoslávie vyhlášena lidovou a federální republikou. Za dva měsíce pak jugoslávský parlament přijal novou ústavu. Tato „nová“ ústava však bylo ve všech směrech pouhou napodobeninou sovětské ústavy z roku 1936.²⁸

Občanům Jugoslávie byla formálně zajištěna práva a svobody, o jejich praktickém dodržování ale nemůže být řeč. Jugoslávie se tedy stala velmi věrnou kopií tehdejší SSSR. Navíc komunistický režim ovládl zemi v podstatě z vlastní iniciativy, čímž se odlišuje od jiných států, kde musel být režim nastolen pod vojenským dohledem. Důvodem zřejmě bylo, že v době, kdy se Jugoslávie zmítala v krizi, byla komunistická strana jedinou, která byla schopna představit koncepci funkčního státu. Navíc se nepopíratelně zasloužila o vítězství v osvobozeneckém boji, když zklamala exilová vláda. Jak je známo, s lidmi se v době krize velmi dobře manipuluje a jelikož jim komunisté byli schopni nabídnout východisko z kritické situace, občané na něj přistoupili.

Stalin ovšem nebyl s vedením Jugoslávie spokojen a rozhodl se Komunistickou stranu Jugoslávie v čele s Titem zlikvidovat. Nelíbilo se mu totiž, že se Jugoslávci pokoušeli vytvořit v rámci jihovýchodní Evropy větší státní celek. Pokud by v této snaze opravdu dosáhli svého cíle, mohl by být jugoslávský blok konkurentem, či přinejmenším rovnocenným partnerem, bloku sovětského. Stalinova absolutní moc by tak byla v ohrožení.

Stalin se naoko snažil Jugoslávii přiblížit. Uspořádal schůzku v Moskvě, kde zástupcům Bulharska a Jugoslávie navrhl, aby se jejich státy spojily v jeden. Jugoslávci však s plánem nesouhlasili, což Stalina pochopitelně pobouřilo, a tak sovětský ministr obrany N. Bulganin zaslal Jugoslávské vládě dopis, v němž jí oznámil, že odvolává z jugoslávské armády všechny sovětské poradce. Následně byli z Jugoslávie staženi i experti působící v jiných odvětvích. Titovi bylo jasné, k čemu se Stalin chystal a dobře si uvědomoval, jakým dokáže být protivníkem. Učinil ještě několik pokusů o uklidnění situace, ale Stalin samozřejmě neměl o smír zájem.²⁹

Představitelé jugoslávské vlády se zachovali velice statečně, když se v kritické situaci nevzdali zodpovědnosti a neodstoupili, naopak se rozhodli sovětskému nátlaku neustupovat. Potřebovali ovšem podporu široké veřejnosti. Titovo postavení posílil V. sjezd Komunistické

²⁸ Tamtéž, s. 32.

²⁹ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 40.

strany Jugoslávie, který poznenáhlu přešel v manifestaci na obranu Jugoslávie. Stalin byl odporem z jugoslávské strany zcela zaskočen, představoval si totiž, že se mu Tito vzdá.

Ruský imperátor se rozhodl přitvrdit a agresivita SSSR vůči Jugoslávii se v roce 1949 stále stupňovala. V polovině roku byly zcela přerušeny ekonomické styky obou zemí. Navíc s Jugoslávií přestaly ekonomicky spolupracovat i ostatní státy, jejichž zástupci chtěli zůstat v přízni SSSR, tedy Československo, Polsko i Maďarsko. U přerušení ekonomických vztahů nezůstalo, následně byly Jugoslávii vypovězeny i smlouvy z dalších oblastí původní spolupráce. Stalin dokonce připravoval vojenský útok na Jugoslávii, k tomu ovšem nakonec nedošlo, protože se obával intervence západních mocností, především USA.

Co se týče postavení Jugoslávie na mezinárodním poli, nebyla její pozice nijak příznivá. Titova vláda v podstatě neměla žádné spolehlivé spojence, západní státy jí příliš nedůvěřovaly a se státy východního bloku měla vztahy dokonce konfliktní. Stalin se ale zřejmě oprávněně obával, že by vláda USA v případě sovětsko-jugoslávského konfliktu zasáhla ve prospěch Jugoslávie. Představitelé USA si totiž uvědomovali hrozící nebezpečí rozšiřování socialismu v Evropě. Americká vláda i přes to, že se právně i fakticky jednalo o komunistický stát, viděla v podpoře Jugoslávie možnost narušení sovětské sféry vlivu, jednoty socialistického tábora a doufala, že se jí povede narušit výsadní postavení Moskvy v jihovýchodní Evropě.³⁰

Ve druhé polovině roku 1949 došlo k výraznému zlepšení jugoslávské situace. Podpora západních států byla stvrzena k tomu určenými smlouvami a vyjádřili také svou podporu i na oficiálním zasedání OSN, kde byl odsouzen sovětský nátlak na Jugoslávii. Přesto, že byla Jugoslávská vláda za zahraniční pomoc jistě vděčná, nechtěl se Tito západním mocnostem zcela podvolit. Úzkostně se snažil hájit autonomii Jugoslávie a stejně tak jím nastolený režim.

Vnitřní politika Jugoslávie byla dosti nestabilní a vyžadovala reformy. V padesátých letech stanuli představitelé Jugoslávie před otázkou, jak dále pokračovat. Odklon od režimu fungujícího v SSSR byl zřejmý, stejně tak se ale jugoslávská vláda nechtěla příliš přibližovat politickému uspořádání západních států a ve spolupráci s nimi byla velice obezřetná. K zásadní události došlo na jaře roku 1953, kdy zemřel Stalin. Sovětská vláda následně projevila vážný zájem o zlepšení sovětsko-jugoslávských vztahů. Tito ovšem odmítl, že by měl zapomenout na vše, co bylo v letech 1948-1953 Jugoslávii ze strany SSSR provedeno.

Celkově se snažil co nejvíce posilovat své postavení v čele země, od čehož se následně odvíjel charakter vnitřní i mezinárodní politiky Jugoslávie. Vše bylo očividně směřováno účelově na posilování Titovy moci. To, že byl nakonec ochoten se sovětskou vládou spolupracovat, bylo zapříčiněno vidinou šance vytvoření federace na Balkánském

³⁰ Tamtéž, s. 41.

poloostrově. O kladný přístup ze sovětské strany se zasloužil Chruščov, který tím zamýšlel vylepšení obrazu SSSR na mezinárodním poli. Zásadou jeho ústupků byly podepsány mezi Jugoslávií a SSSR obchodní dohody, které byly výhodné především pro jugoslávskou stranu.

Pravé důvody pro spolupráci byly u představitelů obou států dosti odlišné. Chruščov Titovi značně ustupoval nejenom, aby přispěl ke kladnějšímu vnímání SSSR mezi západními státy, ale zejména proto, že si chtěl Jugoslávii sprátelit a následně podmanit. Tito si naproti tomu od spolupráce sliboval vysoký podíl moci na vedení států východního bloku. Vzhledem k této skutečnosti nebyla naoko přátelská spolupráce mezi oběma státy dlouhodobě udržitelná. Období Titovy snahy prosadit se v sovětské zájmové sféře definitivně skončilo roku 1958.³¹

Na konci padesátých let se Jugoslávie nacházela v uspokojivé hospodářské situaci. Z ekonomického hlediska se zemi dařilo, čímž se výrazně pozvedla životní úroveň obyvatelstva. Takto příznivého stavu by nebylo možno dosáhnout bez značné zahraniční pomoci. V této době rozkvétal i cestovní ruch, na pobřeží Jugoslávie proudily na dovolenou davy turistů ze západních zemí, zejména SRN, Rakouska a Itálie. Vzhledem k tomu, že bylo jugoslávské obyvatelstvo spokojeno, bylo možné pozorovat jeho podporu politického režimu.

Uvnitř Titovy vlády se však vyskytly problémy, které bylo třeba řešit. Prezident se rozhodl, že je na čase poněkud změnit politické uspořádání státu. Jednotlivým republikám svěřil vyšší pravomoci, od čehož si sliboval posílení své vlastní moci. Předpokládal, že bude mít lepší přehled o jednání zástupců jednotlivých republik, než tomu bylo v rámci federace.

Záhy se ukázalo, že toto řešení pro něj nebylo příliš šťastným, neboť nechtěně posílil nacionalistické citění příslušníků jednotlivých republik. Do té doby panoval v Jugoslávii v národnostní otázce poměrně klid, jelikož národům i menšinám byla poskytnuta dostatečná kulturní autonomie i proto, že politická moc byla soustředěna do rukou několika jednotlivců, kteří dohlíželi na to, aby mezi různými etnickými skupinami panoval klid.

Uvolnění režimu logicky posílilo sebeuvědomění příslušníků odlišných národů, čímž byla národnostní stabilita silně narušena. Nespokojenost mnoha národnostních, etnických a sociálních skupin přestala být záležitostí skupin intelektuálů, ale přerostla v masové protesty, které v několika vlnách zachvátily na přelomu 60. a 70. let řadu jugoslávských regionů.³²

Mohutnou stávkou uspořádali studenti, kteří žádali reorganizaci a personální změny ve vládních kruzích. Tito se rozhodl naoko se studentům vyhovět, protože si uvědomoval, že by se revoluční duch rychle mohl rozšířit po celé zemi.

Slíbil tedy splnění jejich požadavků, nikdy ale neměl v úmyslu svůj slib dodržet – byl to čistě strategický krok za účelem získání času. Je ovšem důležité zmínit, že i přes daný politický režim země, byla tehdejší Jugoslávie oproti ostatním zemím východního bloku

³¹ PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 62.

³² PELIKÁN, TEJCHMAN: *Dějiny Jugoslávie...*, s. 74.

mnohem demokratičtějším státem. Občané měli větší svobodu projevu, umělecké tvorby i vědecké práce.

Jugoslávský prezident Tito zemřel v květnu roku 1980. Po jeho smrti se země ocitla v nelehké situaci, neboť mocipáni museli rozhodnout, jaké politické uspořádání bude nadále pro chod státu nejvhodnější. Moc vzala do svých rukou skupinka komunistických funkcionářů. Z počátku se jim dařilo stabilitu země udržet, a to jak na mezinárodním poli, tak uvnitř státu, kde zajistili občanům stejnou životní úroveň.

Tato stabilita bylo ovšem pouze zdánlivá, ve skutečnosti se Jugoslávie zmítala v obrovských problémech, a to zejména ekonomických. Vláda zvolila snad to nejhorší možné řešení, rozhodla se navenek předstírat, že je vše v pořádku, a sama před problémy zavírala oči, aby odložila potřebnou reformu. V tomto kritickém období přišla rána zvenčí, neboť západní mocnosti odmítly poskytovat Jugoslávii další hospodářskou pomoc. To však nebyl jediný velký problém, kterému musela komunistická vláda Jugoslávie čelit. V osmdesátých letech se srbský vůdce Slobodan Milošević domáhal spolu se skupinkou svých přívrženců převzetí moci.

Politická i ekonomická krize země vyústila v roce 1990 do situace, kdy zemi neměl kdo vládnout. Proto byly vyhlášeny volby ve všech svazových republikách. Kandidující strany byly vesměs nacionalisticky smýšlející. V roce 1991 byla vyhlášena nezávislost Slovinska a Chorvatska, která byla o rok později uznána i evropskými mocnostmi.

3.4 Republika Srbsko

V důsledku diskriminace Srbů žijících na území Kosova a tomu, že Tito žádným způsobem nezasáhl, přestala srbská vláda tehdejšího jugoslávského prezidenta respektovat. V Srbsku bylo sepsáno tzv. Memorandum SANU. V něm srbská intelektuální elita vyslovila kritiku stávajícího politického a ekonomického systému, úlohy strany a především ústavy z roku 1974, která uvrhla Srbsko do „podřadného“ postavení v rámci federace. Veřejnost byla memorandem nadšená, vrcholní představitelé ovšem tento dokument odmítli. Našly se ale i výjimky, mezi nimi Slobodan Milošević.³³

Slobodan Milošević nebyl do osmdesátých let nijak známý, poté se ale začal angažovat v politice a jeho vliv stále stoupal. Jakmile se dostal na nejvyšší možný post ve straně, začal upevňovat svoji moc a prosazovat vlastní zájmy. Právě v době, kdy dosáhl vrcholného postu, bylo Kosovo zmítáno občanskými nepokoji. Pro Miloševiče představovalo téma krize v Kosovu a hnutí nacionální euforie vítaný a užitečný nástroj k upevnění osobní moci a odstranění politických konkurentů s pomocí skupiny vlastních stoupců.³⁴

³³ GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006, s. 61.

³⁴ Tamtéž, s. 62.

V roce 1987 uskutečnil Milosević návštěvu Kosova, protože hodlal jednat s tamními politickými představiteli. Schůzka byla ovšem zmařena demonstrací. Milosević tehdy na demonstraci vystoupil a zastal se Srbů žijících v Kosovu. Jeho cílem bylo získat si sympatie obyvatel, což by následně posílilo jeho moc v rámci jugoslávské federace a on by tak mohl vážně konkurovat vlivu a oblíbenosti zesnulého Tita.

Milosević se začal v otázce Kosova výrazně angažovat, což vedlo až k diskriminaci albánského obyvatelstva a zvýhodňování Srbů. Přestože byl Milosević za své praktiky v zahraničí kritizován, nepodpořily zahraniční mocnosti demonstrace v Kosovu, ani nehodlaly uznat autonomii tohoto území. Kosovo bylo stále chápáno jako část Srbska.

V roce 1992 byla vytvořena tzv. nová Jugoslávie s oficiálním názvem Svazová republika Jugoslávie. Fakticky šlo o federaci Srbska a Černé Hory. V roce 1995 se konala schůze v americkém městě Dayton, kde byla podepsána mírová smlouva ukončující krvavé střety, které se několik let odehrávaly v Bosně a Hercegovině. Smlouvou byla ustavena samostatná Republika Srbsko. (Příloha 12.3.5)

Ukončení nákladných a krvavých válek v Krajině, Slavonii a Bosně a Hercegovině uvolnilo Srbsku ruce a umožnilo mu soustředit se výhradně na své vnitřní problémy. Nejdůležitějším aspektem se stalo upevnění mocenského postavení Milosevićovy kliky a pokračování nastoupeného kursu v Kosovu.³⁵

3.5 Válka o Kosovo a vyhlášení nezávislosti

Kosovo se dostalo v roce 1945 pod správu Jugoslávie, ve které panoval Titův tuhý komunistický režim. Objevil se ovšem problém, jaký politický statut Kosovu přiznat. Původně bylo součástí Republiky Srbsko, o několik měsíců později bylo ale vyhlášeno autonomní oblastí s oficiálním názvem Autonomní oblast Kosovo a Metohije. Kosovu byl však přiznán nižší statut než druhé autonomní jednotce v rámci Srbska – Vojvodině.³⁶ Vojvodina měla vyšší rozhodovací práva, protože měla statut provincie. Tato práva nemohla být zrušena orgány Srbska, pouze samotné Vojvodiny.

Z hospodářského hlediska na tom Kosovo nebylo dobře, ve skutečnosti bylo hospodářsky nejzaostalejší částí Jugoslávie. V rámci Jugoslávie platilo, že území s takto zaostalým hospodářstvím byly označeny jako „nerozvinuté regiony“ a měly pak nárok na zvláštní dotace ze státního rozpočtu, které měly sloužit k jejich rozvoji. Kosovo ovšem žádné takové dotace neostávalo. Situace se změnila k lepšímu v roce 1957, kdy byl jugoslávskou vládou schválen oficiální program industrializace Kosova, ten byl však zaměřen čistě na těžký průmysl a energetický průmysl a jiná odvětví nepodporoval. Oblast lehkého průmyslu a

³⁵ GIRGLE: *Kosovo...*, s. 87.

³⁶ Tamtéž, s. 45.

terciární sféra služeb zůstala nerozvinuta, což mělo za následek mimo jiné malé množství pracovních příležitostí a vysokou míru nezaměstnanosti kosovského obyvatelstva.

Jugoslávie využívala Kosovo jako vlastní zásobárnu surovin, což ale Kosovu žádný zisk nepřinášelo. Suroviny byly totiž Jugoslávií vykupovány za fixní ceny, které byly značně podhodnoceny a neodpovídaly hodnotě na reálném trhu. Diskriminace v administrativní sféře byla jasně patrná. Přestože občané srbského etnika v 50. letech tvořili méně než 30% obyvatelstva, zaujímali 68% míst v státní i podnikové administrativě a 50% kvalifikovaných dělnických míst.³⁷

Nová ústava, která byla vyhlášena v roce 1963, přinesla Kosovu malé zlepšení kritické situace, v níž se nacházelo. Získalo stejná práva, jaká měla Vojvodina a Albánci byli oficiálně uznáni jako národnost. Sám tehdejší prezident Tito Kosovo navštívil a přislíbil pomoc a řešení problémů. Sliby se ale ukázaly jako liché, hospodářská situace Kosova byla stále na velmi špatné úrovni. Většina obyvatel byla zaměstnána v zemědělství, které přitom nevydělávalo dost peněz, aby mohlo všechny uživit.

Mezi Albánci byla i široká vrstva vzdělanců, kteří byli dětmi politicko-kulturní emancipace. Tito lidé mohli významným způsobem pozvednout úroveň Kosova, jenže nemohli najít zaměstnání a uplatnění. Kosovo se tak stalo jedním z nejzaostalejších autonomních území v Evropě, což bylo zapříčiněno vysokou mírou inflace, obrovskou nezaměstnaností, vysokou mírou negramotnosti obyvatelstva, špatným lékařským systémem a v neposlední řadě i přelidněním. Tato situace následně vedla ke stále většímu přesunu etnického poměru ve prospěch Albánců, kteří počátkem 80. let tvořili zhruba již 78% obyvatelstva Kosova.³⁸

Vztahy mezi Albánci a Srby žijícími na území Kosova byly dosti napjaté, Srbové se převahou Albánců cítili ohroženi. Jejich strach byl zřejmě ostatně podložený, vzhledem k mnoha případům, kdy byli Srbové údajně Albánci diskriminováni.

Obyvatelé Kosova začali svou nespokojenost s kritickou situací, která na území panovala, dávat jasně najevo. Zejména studenti pořádali demonstrace, jejichž cílem bylo vydobýt lepší podmínky pro studium a budoucí uplatnění. Dále se obyvatelé dožadovali základních lidských práv a svobod, jako je právo na svobodu či svoboda projevu, které jim Jugoslávie sice formálně zaručila, ovšem obyvatelé Kosova jí stejně požívat nemohli. Z nepokojů se rodily i různé extrémistické skupiny, které se navzájem lišily ve svých požadavcích.

³⁷ Tamtéž, s. 47.

³⁸ GIRGLE: *Kosovo...*, s. 50.

Demonstrace, které proběhly na jaře roku 1981, konečně přinesly Kosovu naději na změnu. Proběhly důkladné čistky ve stranickém vedení. Bývalé vedení bylo obviněno, že občanské nepokoje nezvládlo řešit.

Roku 1989 byla podepsána nová srbská ústava, která proklamovala znovusjednocení Srbů a dosti redukovala autonomii Kosova. V roce 1990 se představitelé Kosova chystali vyhlásit samostatnou republiku Kosovo, což se jim ovšem nepodařilo. Naopak byl v Kosovu fakticky nastolen okupační režim. Následně srbská ústava z 28. září 1990 zcela zlikvidovala poslední zbytky autonomie, neboť opětovně zavedla *Kosovo a Metohija* a dovršila tak podřízení provincie Srbsku.³⁹

V rámci jugoslávské federace již Kosovo nemělo vlastní představitele. Zahraniční mocnosti se k problému stavěly tak, že byly ochotny uznat pouze autonomii bývalých republik, ovšem neakceptovaly případnou změnu hranic uvnitř Jugoslávie. Tím se poněkud vyhnuly nutnosti řešení problému Kosova. Celkově byl tedy postoj zahraničních států k problému chladný. Chabým pokusem o jeho řešení bylo v roce 1992 ustavení pozorovací mise, ta však netrvala déle než rok a nepřinesla výsledky.

Ani zámořská velmoc USA nijak výrazně nezasáhla. Představitelé USA napomínali Miloseviće za porušování lidských práv, jejich výtky byly ale spíše prázdnými gesty, žádné konkrétní kroky podniknuty nebyly. Přehlížení kosovského problému pramenilo i z toho, že tehdejší vláda měla zájem na řešení krize v Bosně a Hercegovině, v čemž byl zaangažovaný i Milosević, proto by nebylo záhodno dostat se s ním do konfliktu.

Když vlády velkých a mocných států odmítly pomoc, začaly se na řešení kritické situace v Kosovu podílet nevládní organizace, například Amnesty International a Červený kříž. Tyto organizace působily přímo na území Kosova, některé další spolupracovaly ze zahraničí.

³⁹ Tamtéž, s. 70.

4. Diplomatické vztahy 1918-1939

4.1 Navázání diplomatických styků

Po první světové válce vznikly ve střední a jihovýchodní Evropě nové nástupnické státy. V každém ze států byla ovšem jiná situace, některé patřily k vítězům války, jiné naopak k poraženým. Ty země, jež se řadily mezi členy vítězné Dohody, neměly zdaleka zajištěnou budoucnost. Členové jejich vlád si dobře uvědomovali, že je potřeba dosáhnout stabilní politické i ekonomické situace. V neposlední řadě bylo potřeba se po bouřlivém válečném období stabilizovat i vojensky. V této snaze jim měly pomoci mírové smlouvy podepsané v Paříži.

Tyto smlouvy byly sepsány a schváleny vítěznými mocnostmi, státy, které se řadily do poraženého bloku, neměly právo se na smlouvách podílet. Středoevropské a jihoevropské státy, jež byly v rámci 1. světové války považovány za součást dohodové koalice, se spoléhaly na to, že vítězné velmoci, v čele s Francií, budou jejich zájmy a existenci hájit ve vlastním zájmu v rámci tzv. Versaillského systému.⁴⁰

Vítězné státy si totiž rozdělily dosažené území, čímž zabrali území států poražených. Malé země se proto obávaly, že se jim jejich sousedé, na jejichž úkor své hranice rozšířili, budou mstít. Každá země musela řešit vlastní problémy, a tím se ztratil jistý zájem, který by byl všem státům společný a vedl k jejich spojení.

Českoslovenští a jugoslávští politici ovšem našli společnou řeč hned po skončení první světové války. Společným zájmem, který obě země spojoval, byla představa vytvoření mírového bloku spolu s Rumunskem.

Prvotním impulsem byl přirozeně strach z restaurace Habsburské monarchie, jejíž představitel, císař Karel I., celým titulem

„Karel I. z milosti Boží císař rakouský, uherský apoštolský král, český, Dalmatský, chorvatský, slavonský, haličský, lodoměřský, illyrský a jeruzalémský král, arcivévoda rakouský, velkovévoda toskánský a krakovský, vévoda lotrinský, salcburský, štýrský, korutanský, kraňský a bukovinský, velkokníže sedmihradský, markrabě moravský, vévoda horního a dolního Slezska, modenský, parmský, piacenzský a guastellský, osvětimský a zatorský, těšínský, friulský, raguszský a zarský, okněžněný hrabě habsburský a tyrolský, kyburský, gorizijský a gradišský, kníže tridentský a brixenský, markrabě horní a dolní Lužice

⁴⁰ SLÁDEK: *Malá dohoda...*, s. 15.

a Istrie, hrabě hohenemský, feldkirchský, bregenzský, sonnenberský, pán z Terstu, z Cattara, velkovojvoda Vojvodiny srbské... ⁴¹

se nikdy nevzdal naději na obnovení svého podunajského impéria. Toto nebezpečí se však povedlo politicky a diplomaticky záhy eliminovat.

Spolupráce daných států by pak následně byla zaměřena na společný postup proti Německu. Obě země měly v té době v Paříži své zástupce, jež spolu čile jednali. Edvard Beneš dokonce předložil návrh koridoru, který měl být vybudován mezi Československem a Jugoslávií za účelem propojení obou zemí a zároveň měl od sebe oddělit jiné dva státy, a to Rakousko a Maďarsko. (12.3.6) Nutno podotknout, že spolupráce nebyla zcela ideální a bezproblémová. Československo a Jugoslávie zaujímaly rozdílný postoj vůči Itálii, což se stalo příčinou jejich neshod. Italové se totiž snažili získat část jadranského pobřeží, což se pochopitelně příslušníkům slovinského a chorvatského národa vůbec nelíbilo. Ti pak obviňovali Beneše, že je v této otázce vůči Itálii dosti benevolentní a netáhne s nimi tak říkajíc za jeden provaz. Jugoslávci se tedy cítili ukřivděni, protože čekali od československých spojenců větší podporu, a zřejmě v důsledku toho nepodpořili návrh výstavby již zmiňovaného koridoru.

Stejně jako samotným Jugoslávčům se návrh na stavbu koridoru, který Beneš přece jen radě deseti předložil, nelíbil Britům ani Italům a nakonec ani americkému prezidentu Wilsonovi. Návrhu bylo vytknuto, že se obrací proti národnostnímu principu. Přestože si nakonec vydobyl alespoň podporu francouzských delegátů, na jeho prosazení to nestačilo. Spolupráce mezi Jugoslávií a Československem nebyla tedy nastartována tak dobře, jak se zpočátku zdálo.

Ke zlepšení spolupráce Jugoslávie a Československa došlo paradoxně kvůli problémům s původním potenciálním spojencem, Rumunskem. Na jaře roku 1919 vznikla Maďarská republika, což nebylo ani Československem, ani Jugoslávií přijato se sebemenším nadšením. Naopak, státy se nově vzniklé republice postavily na odpor, protože ji považovaly za hrozbu pro možný vznik stability ve střední Evropě.

Československá i jugoslávská vojska pronikla za pomoci francouzských vojsk na maďarské území, očekávaného úspěchu ovšem nedosáhla, a to hned z několika důvodů. Československá armáda byla dosti slabá a od začátku valnou šanci na úspěch neměla. Ani jugoslávská vojska na tom nebyla o moc lépe, přestože byla o něco silnější než ta česká, chyba ve strategickém postupu zapříčinila, že ani jich se maďarská vojska nezalekla.

Právě tento neúspěch stmelil československo-jugoslávské vztahy a znovu se vynořila myšlenka na vystavění koridoru. Jugoslávie byla tentokrát myšlence nakloněna, pravděpodobně proto, že cítila nebezpečí ze strany Rumunska. Do Prahy i do Bělehradu v té

⁴¹ GALANDAUER, Jan. Karel I. Poslední český král. Litomyšl: Paseka, 1998, s. 27.

době přicházely zprávy, že Rumuni se vážně zabývají myšlenkou připojit Maďarsko k Rumunsku a vytvořit tak jihoevropskou velmoc.⁴²

Oba státy se tedy začaly Rumunsku obávat, protože se zdálo, že rumunská vláda připravuje nějaký velký tah. Rumunská vláda se netajila tím, že při prosazování svých zájmů použije vojenské prostředky, které má k dispozici, dokonce při jednom ze svých postupů zabrala část československého území a jeho obyvatele přesvědčovala, aby se podvolili připojení k Rumunsku. (Příloha 12.3.7.)

Není tedy divu, že se Československo a Jugoslávie ve stavu blížícího se ohrožení spojily a pomýšlely na vybudování již zmíněného koridoru. Zahraniční delegáti obou zemí, kteří se toho času nacházeli ve Francii, byli pověřeni vyjednáváním o provedení stavby.

Situace se ovšem nevyvíjela příznivě ani pro Rumunsko, a to bylo nuceno od svých ambiciózních plánů opustit a začalo svá vojska stahovat ze zabraného území. V dané chvíli hledala rumunská vláda záchytný bod, a proto se opět vrátila k předem zamýšlené spolupráci s Československem a Jugoslávií. Zástupci všech tří stran spolu zahájili jednání. Jsme tedy svědky zajímavé situace, kdy se třetí stát musel postavit proti zbylým dvěma, aby se semkly a následně se k nim mohl vrátit a vytvořit pevné spojení.

Co se týče obchodních dohod, v letech 1919-1920 byly mezi Jugoslávií a Československem podepisovány smlouvy kontingentního typu. V tomto druhu smluv bylo vymezeno, jaký maximální objem určitého zboží může být ze zemí exportován či k nim importován. Podíl zahraničního obchodu s Jugoslávií na celkovém objemu zahraničního obchodu Československa nebyl nijak vysoký, činil pouhých 11%.

Navíc byla výměna zboží značně nevyvážená, silně převažoval vývoz nad dovozem, což značilo budoucí problémy, které opravdu nastaly. Paradoxem je, že naopak země, se kterými Československo neudržovalo tak vřelé spojenecké vztahy, tedy poražené země první světové války – Německo, Rakousko a Maďarsko, vytvářely skoro polovinu celkového obrátu ze zahraničního obchodu Československa.

4.2 Malá dohoda

Vznik Malé dohody byl tedy v dané chvíli na spadnutí. Navíc se objevily okolnosti, které její založení uspíšily. Jedním z nich byl nutný společný postup proti Maďarsku, který byl neodkladný. Maďarsko si totiž kladlo vysoké požadavky, a pokud by proti nim nebyly vysloveny námitky, zřejmě by Maďarsko se svými požadavky uspělo. Je také dosti nepravděpodobné, že by státy uspěly v postupu proti Maďarsku samostatně, jak si ostatně na vlastní kůži vyzkoušela rumunská vojska, proto musely jejich vlády rychle a efektivně spolupracovat, pokud chtěly dosáhnout kýženého výsledku.

⁴²SLÁDEK: *Malá dohoda...*, s. 18.

Námítky proti maďarským požadavkům tedy vznášely jednotně, jedině tak totiž měly šanci na úspěch. I tak to byl poměrně nerovný boj, vzhledem k tomu, že Maďarsko se mohlo spolehnout na podporu ze strany dvou dobových velmocí – Velké Británie a Francie.

Na jaře roku 1920 se Československo i Jugoslávie vyslovilo pro uzavření a dodržování spojenecké smlouvy, přestože ještě nebyla k dispozici v písemné podobě. Jednání začala opět ztěžovat nedůvěra z obou stran. Jugoslávci podezírali Čechoslováky z možné zrady, a to kvůli vztahům Československa a Itálie i Bulharska, které právě s Jugoslávií kladný vztah nemělo. Čechoslovákům se však podařilo nedůvěru ze strany Jugoslávie rozptýlit a v srpnu roku 1920 byla spojenecká dohoda mezi oběma státy podepsána, protože vzhledem k nebezpečí, které hrozilo ze strany Maďarska, již nebylo žádoucí déle vyčkávat.

Spojenectví bylo dohodnuto také mezi Československem a Rumunskem, Jugoslávci a Rumunům samotným se mezi sebou uspokojivě dohodnout nepodařilo. Přesto byla na základě spojenectví mezi těmito třemi státy roku 1920 ustavena tzv. Malá dohoda (Petite Entente - název Malá dohoda byl původně myšlen ironicky, použit zejména ve francouzském tisku, jež tímto termínem narážel na tzv. Trojdohodu, fr. Entente, tedy válečné uskupení Velká Británie, Francie a Ruska). (Příloha 12.3.8)

Uskupení oficiálně vzniklo ve snaze stabilizovat situaci ve střední Evropě, a to jak na poli politickém, tak hospodářském a sociálním, a v neposlední řadě také omezit nebezpečí, které představovalo Maďarsko. Je zřejmé, že zástupci vlád zemí Malé dohody si byli vědomi, že jednotlivě jsou to malé a poměrně nevýznamné státy, které by se na poli mezinárodní politiky jen velmi těžce prosazovaly.

Dohromady již ale mají nezanedbatelný počet obyvatel i rozsáhlé území, proto mají větší šanci, že je budou evropské mocnosti brát vážně. Vznik Malé dohody ale neznamenal vymizení napětí, které bylo mezi Československem a Jugoslávií přítomno. Ve vlastním zájmu musela Jugoslávie svou nedůvěru při podpisu smlouvy odsunout stranou, později se ovšem znovu vynořila na povrch zejména proto, že Jugoslávci neschvalovali dobré vztahy, které panovaly mezi Československem a Itálií i Bulharskem a to jednoduše proto, že s nimi sami dobré vztahy neměli a zmíněné státy se netajily tím, že mají vůči Jugoslávii územní požadavky a také zcela jasnou představu o tom, jakou cestou by se měl Balkán ubírat.

Československá vláda musela vynaložit opravdu velké úsilí na to, aby zachovala relativně klidnou situaci a nedošlo k jejímu případnému vyhocení. Vidíme tedy, že i když bylo spojenectví mezi Československem a Jugoslávií stvrzeno podpisem, jeho povaha byla stále velmi křehká a mohlo být a ostatně mnohdy bylo udržováno dosti uměle.

Společná obrana proti Maďarsku byla zásadním, ovšem ne jediným faktorem, který uspíšil vznik Malé dohody. Jak již bylo zmíněno výše, bývalý císař Karel měl totiž ambice na

znovuzískání trůnu. Obnovení habsburské říše znamenalo pro menší státy existenční nebezpečí.

Avšak schopnost států semknout se v tomto případě nesla své ovoce a zemím Malé dohody se podařilo přispět k odvrácení hrozby. Karel od své myšlenky na obnovení moci trůnu upustil. Pražská politická reprezentace pokládala Karlův neúspěšný pokus za příznivé východisko k dokončení spojeneckých vztahů s Jugoslávií a Rumunskem. Smlouva byla sice dohodnuta a podepsána, stále však neobsahovala všechny potřebné náležitosti.⁴³

Československá vláda byla přesvědčena o tom, že je potřeba zavést do smlouvy i jistý druh vojenské dohody. Na tu se ovšem Jugoslávům příliš nechtělo přistoupit. Problém byl patrně v tom, že vztahy mezi oběma zeměmi nebyly ideální, jak již bylo zmíněno. Jelikož jugoslávská vláda plně nedůvěřovala vládě československé, nehodlala s ní podepisovat další smlouvy, pokud by to nebylo bezprostředně nutné, tak jako v případě maďarského ohrožení.

Když se tedy Československu nedařilo Jugoslávii přesvědčit, obrátilo svou snahu směrem k Rumunsku, kde diplomatická iniciativa opravdu dopadla na úrodnější půdu. Na jaře roku 1921 došlo k podpisu nové československo-rumunské smlouvy, která se týkala především územního vyrovnání. Rumunsko získalo původně československé území, kde ale převažovali obyvatelé rumunské národnosti. Následně byla mezi oběma zeměmi podepsána i dohoda ohledně vojenské součinnosti, což přimělo k činu také Jugoslávii, která stejnou dohodu s Československem podepsala asi o měsíc později.

Ve stejné době byly narovnány i rumunsko-jugoslávské vztahy, jejichž ochabnutí mělo za následek nedokončení smluv. Nyní tedy existovaly platné smlouvy mezi všemi zeměmi Malé dohody týkající se jak územních, tak vojenských záležitostí.

Soudržnost Malé dohody byla testována o několik měsíců později, kdy se bývalý císař Karel znovu pokusil obnovit trůn ve jménu habsburské monarchie. Země Malé dohody byly tentokrát schopny pohotověji reagovat, vlády se dohodly na společném postupu a v Paříži předložily své požadavky, mezi které patřilo zmaření Karlova pokusu a jeho vydání dohodovým státům, definitivní zrušení nároků habsburské monarchie na maďarský trůn a také vyplacení náhrady za mobilizaci vojsk zemí Malé dohody.⁴⁴

Společný postup zemí Dohody ovšem nebyl tak jednoznačný, jak se na první pohled jeví. Požadavky, které byly předloženy na konferenci v Paříži, byly zřejmě dílem především československé vlády, Rumuni totiž vůbec nehodlali v celé věci tak razantně postupovat. Dohoda se otrásla ve svých základech ve chvíli, kdy rumunská vláda napadla tu jugoslávskou, protože byla přesvědčena o tom, že Jugoslávci mají jistý zájem na získání maďarského území, a proto tak pevně stojí za předloženými požadavky.

⁴³ SLÁDEK: *Malá dohoda...*, s. 23.

⁴⁴ SLÁDEK: *Malá dohoda ...*, s. 25.

Celý program Malé dohody ale nakonec ztroskotat na tom, že nezískal podporu evropských mocností. Ukázalo se tak, že Malá dohoda nebyla uvnitř, ba ani navenek, tak silná, za jakou se pokládala. Tak byla sebevědomí vlád jednotlivých členských států zasazena tvrdá rána. Situace se ale nevyvinula úplně nejhůře, Karel byl totiž skutečně zbaven nároku na maďarský trůn. Příznivý výsledek bitvy už však nemohl zachránit fakt, že mezi státy Dohody panovala permanentní nedůvěra a navíc nebyla Malá dohoda jako celek vítána ani na mezinárodním poli.

V této již tak těžké situaci čekala Malou dohodu další obtížná zkouška. Jednalo se o tzv. Janovskou konferenci, na které se maďarská vláda chystala předložit své požadavky z oblasti hospodářské i politické. Československá vláda tedy dala podnět ke společnému postupu zemí Malé dohody, se kterým Jugoslávie souhlasila a jako další vstřícný krok bylo dohodnuto, že pro odpovídající fungování Malé dohody je žádoucí pořádat pravidelné porady.

Československá vláda ale opět navrhla smlouvy týkající se hospodářské situaci i společného postupu na mezinárodním poli, které nebyla jugoslávská vláda ochotna podepsat. Jugoslávci nabyli dojmu, že se československá vláda snaží převzít moc ve vedení Malé dohody a učinit z Prahy novou Vídeň. Proto si zachovali odstup a došlo k pouhému prodloužení stávajících smluv. Úporná snaha československé vlády udržet s jugoslávskou vládou přátelské styky se stále zdála být marnou.

Vztahy uvnitř Malé dohody se ještě více zhoršily v roce 1935, kdy se začalo jednat o uzavření sovětsko-československého paktu. Československo bylo k tomuto kroku prakticky nuceno v důsledku zhoršení vztahů se sousedním Polskem. Spojenecká smlouva mezi Československem a SSSR byla opravdu podepsána, ovšem ani Rumunsko ani Jugoslávie o tom nebyly informovány. Jugoslávci dokonce jakýkoli pakt se SSSR ostře odsuzovali. Tímto se Jugoslávie sblížila s Rumunskem a byla prohloubena nedůvěra vůči Československu. Jugoslávské snahy o sblížení se obrátily k Německu, kde byly úspěšné. To Rumunsko už takový zájem o spolupráci s Německem nemělo, přesto mu však podlehl. V následujících letech se politické zájmy jednotlivých států Malé dohody velmi rozrůznily, každý se orientoval na jiného zahraničního spojence. Existence Malé dohody tak byla nadále neudržitelná a toto seskupení fakticky přestalo plnit svůj účel.

4.3 Obchodní dohody

Zpočátku se perspektiva rozsáhlé obchodní výměny jevila velmi příznivě, protože Československo jako středně rozvinutá průmyslová země potřebovalo dovážet suroviny a polotovary, kterých se mu po rozpadu monarchie nedostávalo a naopak jeho ekonomicky méně vyspělí agrární partneři nebyli schopni zabezpečit si vlastní produkci dostatečné

množství hotových průmyslových výrobků, a technicky náročnější stroje a zařízení se tam až na výjimky nevyráběly.⁴⁵

Obchodní styky mezi státy Malé dohody byly podmíněny hospodářskou situací jednotlivých států, v níž se ocitly po 1. světové válce. Československo na tom bylo, ve srovnání s ostatními zeměmi, poměrně dobře, a to v oblasti zemědělství i průmyslu. Problémem ovšem bylo, že Československo se skládalo z různorodých oblastí. Zatímco hospodářská situace českých zemí byla uspokojivá, ekonomika Slovenska a Podkarpatské Rusi byla na značně nižší úrovni, což bylo dáno zejména vyšším podílem obyvatelstva pracujícího v zemědělství.

Další nevýhodou Československa byla jeho geografická poloha – umístění ve vnitrozemí bez přístupu k moři není pro obchod příliš příznivé. Vzhledem k této situaci potřebovalo Československo zvýšit odbyt svých produktů na mezinárodních trzích.

Hospodářství Jugoslávie se nacházelo v poválečném období v kritické situaci. Průmysl i doprava byly zničeny, vesnice zdevastované. Sociální neklid v zemi a spory o hranice státu měly na ekonomiku také neblahý dopad. Bylo potřeba obnovit jugoslávské hospodářství, což ovšem neznamenal jen likvidaci bezprostředních důsledků války, ale zejména přestavbu hospodářského systému doposud koncipovanému jako součást většího hospodářského systému habsburské monarchie.⁴⁶ Navíc měla Jugoslávie stejný problém jako Československo – různorodost ekonomické vyspělosti jednotlivých území.

V této nepříznivé situaci se státy Malé dohody snažily vytěžit co nejvíce z výhod, které jim mělo přinést spojenectví s vítěznými mocnostmi. Prvořadou otázkou bylo řešení organizace hospodářské struktury států celé střední a jihovýchodní Evropy. Britové a Francouzi prosazovali zachování rakousko-uherského trhu, což bylo pro státy Malé dohody nepřijatelné. Jejich zástupci se obávali, že tak budou hospodářsky a mocensky posílena bývalá centra habsburské monarchie, které neleží na území jejich států. Tak by opět mohlo dojít k centralizaci nejen hospodářské, ale i politické moci. Zaměřily se proto na měnovou odluku, rozdělení státního majetku Rakousko-Uherska, pozemkovou reformu, nostrifikaci bankovních, průmyslových a obchodních podniků a všestrannou podporu nových vnitřních trhů a jejich ochranu před zahraničním vlivem.⁴⁷

Na podzim roku 1921 se v Itálii konala konference nástupnických států o hospodářských otázkách. Z konference však nevyšel žádný závazný dokument. Malodohodové státy se rozhodly dále postupovat jednotně a navíc se spojily s Polskem. Zástupci Malé dohody a Polska se tedy následně sešli a projednali, jaké stanovisko zaujmou

⁴⁵ PRŮCHA: *Hospodářské a sociální dějiny...*, s. 362.

⁴⁶ SLÁDEK: *Malá dohoda...*, s. 25.

⁴⁷ SLÁDEK: *Malá dohoda...*, s. 52.

na připravované janovské konferenci. Janovská konference se konala v roce 1922, ovšem opět nepřinesla žádné závazné výsledky.

Obecně navazovaly poválečné hospodářské vztahy mezi Československem a Jugoslávií na obchodní a bankovní styky z dob zaniklého Rakouska-Uherska. Výhodou v tomto hospodářském vztahu bylo, že v Jugoslávii žila česká i slovenská menšina.⁴⁸

Mezi první obchodní dohody patřila Slovarova dohoda z roku 1919. Ta upravovala podmínky výměny zboží, a to jak zemědělských, tak průmyslových surovin. Plnění této i následujících kompenzačních dohod ovšem stál v cestě nepříznivý stav dopravy a byrokracie. Proto byl tento druh dohod zrušen.

Aby mohla obchodní spolupráce mezi státy správně fungovat, bylo nutné upravit obchodně-politické vztahy mezi státy. Země tedy uzavřely prozatímní obchodní a celní dohodu, která v podstatě zajišťovala volný trh mezi oběma státy. Co se týče dopravy, uzavřely státy v roce 1920 dohodu v oblasti železniční dopravy. Zlepšení stavu železniční dopravy by totiž samozřejmě bylo výhodou pro oba státy.

Československo dováželo z Jugoslávie zemědělské výrobky, naopak hlavním vývozním artiklem do Jugoslávie se staly textilie. Českoslovenští finančníci se vyslovili pro spolupráci s Jugoslávií i v této oblasti, a československý bankéř a ministr financí Alois Rašín dokonce propagoval měnovou unii mezi oběma státy. Byl učiněn pokus o uzavření finanční dohody mezi oběma zeměmi, kterou ale Jugoslávci považovali za nevýhodou, a proto nedošlo k její realizaci.⁴⁹

Celkově byly vztahy ve finanční sféře mezi zeměmi dosti komplikované. Jugoslávci v této oblasti Čechoslovákům příliš nedůvěřovali a Čechoslováci zase považovali Jugoslávce za nespolehlivé obchodní partnery, kteří včas neplní své závazky.

4.4 Vojenská spolupráce

Stejně jako se státy Malé dohody dožadovaly hospodářských výhod plynoucích ze spojení s vítěznými mocnostmi, požadovaly v této souvislosti i zlepšení vojenské situace. Žádaly jak dodávky zbraní, tak vybudování spolehlivé vojenské základny. Tento požadavek států Malé dohody souvisel s jejich obavami, že vítězné mocnosti se budou snažit o podrobení menších států.

Otázka zbrojení se do jisté míry stala i otázkou hospodářskou. Československé zbrojovky by totiž mohly zbylé státy Malé dohody zásobovat, což by jim přineslo i ekonomický užitek. Zpočátku se však spolupráce v této oblasti nevyvíjela příznivě, Jugoslávie

⁴⁸ BRANDES: *Exil v Londýně 1939-1943 : Velká Británie a její spojenci...*, s. 56.

⁴⁹ Tamtéž, s. 58.

a Československo se totiž nemohly dohodnout na obchodních podmínkách a Rumunsko dodávku československých zbraní vůbec nežádalo.

Na podzim roku 1925 byl uzavřen Rýnský pakt, který stanovil hranice Francie a Belgie s Německem. Hranice Německa a Československa v paktu určeny nebyly. Uzavřením paktu se tak celkově zhoršilo postavení malodohodových států na mezinárodním poli. Nově totiž místo poraženého a zbídačeného Německa, spoutaného versailleským systémem, vstupovala do evropské politiky mocnost, která směřovala k revizi mírových smluv z let 1918-1920 a povzbuzovala tím revizní úsilí v dalších poražených zemích. Pro Československo i Jugoslávii znamenala tato skutečnost značné ohrožení.⁵⁰

⁵⁰ SLÁDEK: *Malá dohoda...*, s. 68.

5. Období 1939 – 1992

5.1 2. světová válka

Během druhé světové války, spojovala Československo a Jugoslávii odbojová hnutí obou zemí. V každém z nich hrála velkou roli národní tradice. České odbojové skupiny vyzývaly občany, aby pokud možno bojkotovali Němce, v Jugoslávii byli zase zrádci jmenováni v rozhlase. Zatímco v Československu si Beneš, poučený z první světové války, našel spojence, s nimiž se zavázal být v případě ozbrojeného konfliktu ve spojení, jugoslávská exilová vláda takové opatření nepodnikla, takže následně netrpělivě vyčkávala, zda s ní někdo z vlasti naváže kontakt.

Československá a jugoslávská vláda spolu kontakt udržovala skrze výměnu zpráv na dohodnutých kontaktních místech v některé z neutrálních zemí. Exilové vlády měly pro vlast svůj význam hlavně z toho důvodu, že jejich představitelé ovládali umění diplomacie. Jejich úkolem nebylo bojovat, ale vyjednávat. V této dovednosti na tom byla československá exilová vláda o něco lépe než ta jugoslávská.

Mezi exilovými vládami byl také rozdíl v tom, kde měly a také nově budovaly svá odbojová centra. Zatímco československá vláda se orientovala na velká města s vysokou mírou anonymity, ta jugoslávská preferovala venkov. Dále byla jugoslávské exilové vlády o poznání závislejší na britské vládě, která ji zajišťovala soudržnost. Jugoslávci ale měli proti Čechoslovákům jednu výhodu. Zatímco vedení československých komunistů sídlilo v Moskvě, jugoslávští komunisté měli svou základnu přímo v Jugoslávii, což pro ně bylo výhodou, protože tento fakt jim umožňoval projevit větší míru samostatnosti.

V roce 1941 byla Churchillem a Rooseveltem vydána Atlantická charta, což bylo vyhlášení britských a amerických válečných cílů. Požadavky Atlantické charty se neshodovaly s cíly československé exilové vlády. Ani Jugoslávci na tom nebyli lépe. Churchill jim totiž slíbil přiřadit k jugoslávskému území Terst, svůj slib však nyní pod Rooseveltovým nátlakem zpochybnil.

Exilové vlády obou zemí, které byly odděleny od státních orgánů vlastní země, zůstaly do značné míry odkázány na pomoc zahraničních velmocí. To jim samozřejmě moc příjemné nebylo, proto se zástupci exilových vlád snažili vymýšlet opatření, která by je od závislosti alespoň trochu oprostila. Mezi taková opatření patřila zejména snaha o zapojení co nejvíce osob do politických aktivit a důležitá byla také podpora domácího odboje.

Československá a jugoslávská opatření však dosáhla odlišné míry úspěšnosti. Jugoslávská vláda sice spočívala na značně široké stranické koalici, v důsledku toho si však do exilu s sebou přinesla neřešené národnostní problémy své země.⁵¹

Hlavní spor se vedl o to, jak by mělo vypadat vnitřní členění Jugoslávie. Britská vláda byla nucena dělat jistá rozhodnutí, co se týče jejího postoje k situaci v Jugoslávii. Britská rozhodnutí ale nebyla ve většině případů pro jugoslávskou vládu příznivá. Naproti tomu do československých vládních záležitostí britská vláda takovým způsobem nezasahovala, což bylo dáno tím, že respektovala Edvarda Beneše.

5.2 Poválečná stabilizace, padesátá léta

Po druhé světové válce a v padesátých letech obrovskou měrou vzrostl vliv SSSR na evropské státy. Nejinak tomu bylo i v případě Československa. Jugoslávská vláda měla v úmyslu se SSSR spolupracovat, proto svou snahu po válce zaměřila na normalizaci vztahů se státy, které se ocitly pod vlivem SSSR.

Na československou vládu měla ale jugoslávská vláda speciální požadavek – chtěla jednat o propuštění jugoslávských občanů vězněných na území Československa z politických důvodů. Přestože byli jugoslávští občané vězněni i v dalších státech, Tito se s žádostí obrátil pouze na Československo, a to zejména proto, že na území Československa bylo zacházeno s jugoslávskými občany obzvlášť brutálně. Tento odlišný postup vůči Československu byl jeden z prvních náznaků, že bělehradského vedení se rozhodlo vůči jednotlivým východoevropským zemím postupovat rozdílně, a hledat v navenek monolitním sovětském bloku možné skulinky.⁵²

Československé ministerstvo zahraničí bralo jugoslávský požadavek na vědomí se značnou nevolí. Československá vláda měla sice zájem na zlepšování československo-jugoslávských vztahů, zejména z hospodářských důvodů, ale nechtěla začít jednání vydáním politických vězňů. Celou věc mělo posoudit Ministerstvo bezpečnosti, které usoudilo, že vydání jugoslávských vězňů není v zájmu Československa, a proto byl jugoslávský požadavek odmítnut, a vydání se neuskutečnilo.

Po Stalinově smrti se Jugoslávie znovu pokusila o normalizaci vztahů s Československem, znovu ovšem narazila. Československá vláda se bála, že by popudila sovětské vedení, kdyby se dostala do nějakého těsnějšího kontaktu s Jugoslávií, a proto se snažila udržet si od ní odstup. Později ale Československo o normalizaci vztahů projevilo zájem a Jugoslávie tuto nabídku přijala. Poněkud přehnané představy o vysokém hospodářském a sociální standardu socialistického Československa posilovaly mezi

⁵¹ BRANDES: *Exil v Londýně 1939-1943 : Velká Británie a její spojenci...*, s. 246.

⁵² PELIKÁN, Jan. *Jugoslávie a východní blok 1953-1958*. Praha: Karolinum, 2002, s. 50.

jugoslávským vedením naděje, že by se civilizačně vyspělá ČSR mohla pod vedením komunistické strany vzdálit zaostalé Moskvě a stát se tak cenným spojencem proti sovětskému vlivu.⁵³ Československo tedy vyslalo do Bělehradu svého diplomatického zástupce.

Jak už bylo řečeno, vzájemný vztah Jugoslávie a Československa byl založen především na očekávané ekonomické spolupráci, která měla přinést užitek oběma státům. Specifické oblasti, ze kterých by vyvstávaly konflikty mezi oběma zeměmi, snad neexistovaly.

Přesto postupovalo opětovné budování vzájemných vztahů v padesátých letech pomalým tempem. Problematickým se ukázal být československý diplomat Jiří Taufer, který v Bělehradu působil. Komplikoval totiž i velmi jednoduché záležitosti, což ze strany Jugoslávčů vzbuzovalo podezření. Stejně problémy s vyslancem se objevily i na opačné straně, tedy v případě jugoslávského vyslance v Praze. Je pochopitelné, že nesympatie k zástupcům zemí se dále odrážely v hlubších vztazích, ty se však naštěstí koncem roku 1955 poněkud zlepšily, když v roce 1954 převzal velvyslanecký post Vilém Pithart.

V Praze byl očekáván příjezd oficiální jugoslávské delegace, se kterou se mělo jednat o finančních záležitostech. Jednání však neprobíhalo hladce, strany se nemohly dohodnout na podmínkách splacení pohledávek, přičemž ani jedna nehodlala ustoupit. Nakonec v zájmu úspěšnosti jednání, učinila československá vláda značné ústupky. Nadále se pak československo-jugoslávské vztahy zlepšovaly.

5.3 Pražské jaro 1968

Od počátku roku 1968 bylo možné v Československu pozorovat pozvolné kroky k uvolnění režimu. Jugoslávská vláda byla k těmto událostem dosti rezervovaná a příliš se nevyjadřovala. Československá vláda jugoslávské stanovisko chápala, dokonce s ním i souhlasila. Dubček se snažil, aby nedal sebemenší podnět k tomu, aby vyvolal podezření ze strany SSSR.

Jugoslávci si také nehodlali vztahy s Moskvou zkazit, proto daná situace v podstatě vyhovovala oběma státům. V rámci zahraniční politiky se Československo orientovalo zejména na státy Varšavské smlouvy. Nový generální tajemník ÚV KSČ, Alexandr Dubček, se obával Brežněvovy reakce na případné sblížení Československa a Jugoslávie mnohem více, než Tito. Vztahy mezi Československem a Jugoslávií byly v té době tedy poněkud rozpačité.⁵⁴

⁵³ PELIKÁN: *Jugoslávie a východní blok...*, s. 146

⁵⁴ PELIKÁN, Jan. *Jugoslávie a Pražské jaro*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2008, s. 46.

Československá vláda sice doufala, že by se od Jugoslávčů, jakožto od svých spojenců, mohla dočkat podpory, na druhé straně se toho ale bála, protože by si tím sovětského vůdce snadno popudila proti sobě. Čechoslováci byli tedy zároveň zklamaní a zároveň se jim ulevilo, když Jugoslávie zaujala k celé věci takřka neutrální stanovisko.

Chladné vztahy se ale opět začaly postupně zlepšovat, a to hlavně zásluhou jugoslávských oligarchů, toho času žijících v Praze. Československá vláda jim ukázala, že tuhý socialistický režim se dá zmírnit tak, aby byl přijatelnější a přesto nesklouzl ke kapitalismu. Bělehradská politická a ekonomická elita vycházela ze staré Marxovy teze, dle níž může sociálně spravedlivá společnost vzniknout jen v hospodářsky vyspělé zemi. Znovu u ní tedy ožila hluboce zakořeněná reflexe Československa jako ekonomicky rozvinutého státu s dlouhou demokratickou tradicí, se vzdělanou a kulturně a civilizačně vyspělou populací.⁵⁵

V tomto ohledu se Československo stalo pro Jugoslávce jaksi vzorem a měli zájem s ním spolupracovat. Nejvyšší jugoslávský představitel však nadšení oligarchů nesdílel. Naopak, cítil se ohrožen a obával se, že by Jugoslávie mohla ztratit své výsadní postavení mezi socialistickými státy spolupracujícími se Sovětským svazem. Navíc by se mu nehodilo, kdyby se Jugoslávci domáhali větší svobody slova či dokonce zkusili zpochybňovat vedoucí úlohu komunistické strany. Proto se Tito i nadále odmítal k situaci v Československu vyjadřovat a jeho kontakty s československou vládou byly omezeny na minimum.

V dané situaci ovšem někteří představitelé pražského jara začali koketovat s myšlenkou na uzavření spojenecké smlouvy mezi Československem a Jugoslávií. Počátkem dubna 1968 tehdejší ředitel Československé televize a zejména předseda zahraničního výboru Národního shromáždění Jiří Pelikán, nadhodil po jmenování nové vlády během neformální diskuse, že by bylo vhodné obnovit s Jugoslávií spojeneckou smlouvu. Podobné názory vyslovovali i další představitelé Československa. Jugoslávská strana ovšem takovou myšlenku nesdílela a návrh na uzavření spojenecké smlouvy téměř bez váhání odmítla.⁵⁶

Československo-jugoslávské vztahy zůstávaly dosti chladné až do léta 1968, což ovšem jugoslávskému vedení nijak nevadilo. Jugoslávské stranické špičky, ani vláda jako celek neprojevovali hlubší zájem ani o rostoucí nátlak Moskvy na Dubčeka a jeho příznivce, i když ten tehdy přerůstal v závažnou mezinárodní krizi.⁵⁷ Nutno podotknout, že jugoslávská vláda o blížící se hrozbě věděla, protože byla velice dobře informována od svých vyslanců v Praze. V této situaci už ani československá vláda nevyvinula žádnou větší snahu o znovuoobnovení československo-jugoslávských vztahů, a to z důvodu již výše zmíněného, tedy že existovaly obavy z možného popuzení Moskvy. Přesto se někteří představitelé nevzdávali

⁵⁵ Tamtéž, s. 50.

⁵⁶ Tamtéž, s. 62.

⁵⁷ PELIKÁN: *Jugoslávie a Pražské jaro...*, s. 109.

myšlenky, že budou vztahy Jugoslávie a Československa dříve či později obnoveny a že by se v případě krize mohli spolehnout na pomoc ze strany Jugoslávčů.

V průběhu července 1968 se opravdu začaly vztahy mezi oběma zeměmi měnit. Stále více pronikaly na povrch zprávy o úmyslech vojsk států varšavské smlouvy a samo ministerstvo zahraničí Jugoslávie dalo podnět prezidentu Titovi, aby se začal v celé záležitosti více angažovat. V panice z hrozící sovětské intervence nastal dosti chaos jak v zahraniční, tak domácí politice Československa. Jednotliví politici měli odlišné názory, jak se zachovat a nebyli schopni nalézt společné řešení situace. Faktická hlava státu Dubček byl navíc v celé věci dosti nerozhodný, což k řešení problému rozhodně neprospělo. Jak bylo již uvedeno, jugoslávská vláda byla o situaci v Československu informována prostřednictvím zastupitelských úřadů, které v Praze měla. Pravdou ale je, že koordinace činnosti těchto úřadů nebyla dokonalá, a tak zprávy přicházely do Jugoslávie často se značným zpožděním.

To SSSR byl schopen reagovat operovat mnohem flexibilněji, a proto mnohé zprávy, které jugoslávská vláda dostala, nebyly již v době jejich obdržení aktuální. Hlavy obou států se měly sejít, setkání se ovšem stále nedařilo pevně dohodnout, což jejich vzájemné vztahy rozhodně neposilovalo. Československo bylo ale přesto ubezpečeno, že Jugoslávie nesouhlasí s nátlakem SSSR, který na československou vládu vyvíjen, a v případě potřeby je ochotna pomoci, i když bylo zřejmé, že prezident Tito s Dubčekovým uvolňováním režimu nesouhlasí. Byl přesvědčen, že se mu situace snadno vymkne z ruky a on nebude schopen komunistický režim v Československu udržet. Tím by samozřejmě došlo ke změně politického i hospodářského systému Československa, což se Titovi příliš nehodilo. Navíc vedení SSSR rozhodně nehodlalo konzultovat svůj postup ohledně Československa s žádnou třetí zemí.

Když pak v srpnu roku 1968 opravdu došlo k okupaci Československa vojsky zemí Varšavské smlouvy, jugoslávské vedení se zdálo být zaskočeno. Prý zaznamenalo zvýšenou aktivitu sovětského nátlaku na Československo, ale okupaci v žádném případě tak rychle neočekávalo. Jugoslávci vývoj situace v Československu zcela jednoznačně podcenili. Tito se pak věnoval řešení problému, jaké bude mít okupace Československa důsledky pro Jugoslávii, protože se cítil ohrožen.

Obával se, že by mohlo dojít k nepokojům uvnitř země, popřípadě k útokům zvenčí. Jeho nejistota byla umocněna tím, že Jugoslávie nedostávala zprávy o tom, jaký je nyní postoj SSSR k Bělehradu. Z Moskvy přicházely jen velmi kusé informace. Následné kroky sovětských stranických špiček ovšem naznačovaly, že se Moskva rozhodla pokračovat v dalším rozvoji spolupráce s Jugoslávií.⁵⁸

⁵⁸ PELIKÁN: *Jugoslávie a Pražské jaro...*, s. 171.

Titovi bylo naznačeno, že okupace Československa by neměla ovlivnit sovětsko-jugoslávské vztahy a že se očekává další politická i hospodářská spolupráce. Tak byla Jugoslávie postavena před problém, jaké stanovisko zaujmout k nově vzniklé situaci v Československu.

Navenek se jugoslávské vedení projevovalo jinak, než jak skutečně uvnitř zamýšlelo. Politické ovzduší bylo dosti dusné, Tito se proto rozhodl problém řešit sám. Navenek byl tak vyjádřen jugoslávský nesouhlas s okupací Československa. V Titově prohlášení však bylo možno vnímat opatrnost, s jakou ho vydával.

Postup sovětský vojsk odsoudila Jugoslávie i na zasedání Rady bezpečnosti OSN. V dopise předsedovi rady bezpečnosti OSN odsoudila vojenskou intervenci Varšavské smlouvy a požadovala ukončení okupace Československa.⁵⁹

Tímto postupem chtěl Tito vedení SSSR ukázat, že v případě, že by mělo dojít i k okupaci Jugoslávie, je připraven se bránit a požádat o pomoc zahraniční mocnosti, se kterými se mimo jiné tímto způsobem snažil udržovat dobré styky. Navíc tím, že Jugoslávie navenek prosazovala demokratické hodnoty a uznávala mezinárodní právo, se zlepšil její celkový obraz a snad vytvářela i dojem liberálního státu.

Ve skutečnosti byla ale situace jiná. Jakmile se Tito dozvěděl o osudu Československa, požadoval ukončení působení československých vyslanců v Jugoslávii a jejich okamžitý návrat do vlasti. Dále se snažil ovládat dění ve sdělovacích prostředcích a to tak, že mělo být uváděno jen minimální množství zpráv z Československa. Dokonce měly být některé projevy přetiskovány. Jak Tito přikázal, tak se také stalo, což jen potvrzuje, že obraz, který se o sobě Jugoslávie snažila vytvářet v rámci vystupování na mezinárodním poli, je zcela klamný.

Československá vláda se snažila o vytvoření zahraniční exilové skupiny. Intelektuálové a umělci měli zájem o takovou spolupráci v Bělehradu, Titovi se to ale přirozeně nezamlouvalo a snahy mařil. Mohly by totiž ohrozit dobré vztahy, které se dařilo mezi Jugoslávii a SSSR dosud udržovat. Titova domněnka nebyla ale zcela správná. Sovětský svaz více než odlišné hodnocení vývoje v ČSSR po lednu 1968 znepokojovala nejen možnost normalizace vztahů Jugoslávie a Číny, ale také další diplomatické kroky bělehradského vedení na mezinárodní scéně.⁶⁰

V roce 1969 se stal generálním tajemníkem KSČ Gustav Husák. Ten záhy po svém zvolení projevil snahu o obnovení spolupráce komunistických stran v Československu a Jugoslávii. Nabídka na spolupráci se v Jugoslávii setkala s úspěchem, Tito ji akceptoval. Husákův záměr spolupracovat s Bělehradem měl ovšem své stinné stránky. Bylo možné

⁵⁹ Tamtéž, s. 173.

⁶⁰ PELIKÁN: *Jugoslávie a Pražské jaro...*, s. 297.

zaznamenat snahy využít skutečných, či jen domnělých vazeb některých představitelů a účastníků pražského jara k Jugoslávii, pro zdůvodnění chystaných politických čistek. Když opravdu v Praze došlo k odstraňování politických představitelů pražského jara a nahrazování jinými, zaujala opět Jugoslávie neutrální postoj a snažila se k problému nevyjadřovat, čímž Tito sledoval zlepšení vztahu Jugoslávie a SSSR.⁶¹

Je tedy patrné, že Jugoslávie nijak významně neovlivnila průběh pražského jara, ani se nevyjadřovala k situaci, která v Československu nastala v dalším roce. Vztahy Československa a Jugoslávie byly v té době velice rozpačité, až chladné. Tito se projevil jako státník, který sledují především vlastní zájmy, a nepracuje ve jménu demokracie.

Vztahy Československa a Jugoslávie potom už nebyly upevněny, když se československo nemohlo dovolat jugoslávské pomoci, muselo se obrátit jinam a řešit závažnější problémy, než obnovu spojení, o které zřejmě nikdo nestál.

5.4 Bilaterální smlouvy

Po roce 1948 byla ekonomická spolupráce a tedy i možné uzavírání smluv mezi Československem a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií zásadním způsobem přerušeno a hospodářské styky se znovu dařilo rozvíjet v šedesátých letech dvacátého století. Československo podporovalo Jugoslávii i finančně, v roce 1968 jí poskytlo půjčku na sto deset milionů dolarů. V osmdesátých letech spolupracovaly oba státy zejména v oblasti technologií. Jugoslávci měli totiž k dispozici technologie, které se ve stejné době do Československa nedostaly. Právě osmdesátá léta lze označit za vrchol hospodářské spolupráce mezi oběma zeměmi.

Mezi bilaterální smlouvy, které byly mezi Československem a Jugoslávií po druhé světové válce patří například Dohoda mezi Československou republikou a Federativní lidovou republikou Jugoslávií o letecké dopravě (1956), Dohoda o spolupráci v oblasti kultury, umění, vědy, školství a osvěty mezi vládou Československé republiky a vládou Federativní lidové republiky Jugoslávie (1957), Úmluva mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Socialistické federativní republiky Jugoslávie o spolupráci v oblasti ve zdravotnictví (1963), Dohoda o spolupráci v oblasti turistického ruchu mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií (1964), Dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o spolupráci v oblasti mírového využívání jaderné energie (1966) nebo Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o vzájemné předávání odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody (1989).

⁶¹ Tamtéž, s. 328.

6. Období 1992 – 2010

6.1 Občanská válka a rozpad Jugoslávie

Bezprostředně po rozpadu Jugoslávie byl postoj Čechů k Srbům poněkud rozporuplný. Otázkou totiž bylo, jakou roli sehráli Srbové v občanské válce, která vyvrcholila krvavým masakrem. S odstupem času byla ale česká veřejnost schopna vnímat celou záležitost objektivněji a musela přiznat, že svalení viny za krveprolití na Srby by bylo nepřiměřeně zjednodušující. Toto přehodnocení postojů mělo určitý vliv během vojenského úderu vojsk NATO proti Jugoslávii, kdy většina české veřejnosti odmítla ozbrojené řešení kosovského konfliktu silami Severoatlantické aliance. Vztahy mezi občany obou států byly ovšem stále rozpačité, k jejich výraznému zlepšení došlo v roce 2000, kdy padl Milosevičův režim.⁶²

Je zřejmě pravdou, že Češi, zejména tedy starší generace, si k zemím bývalé Jugoslávie vybuodovali emoční vztah. Jugoslávie byla po dlouhá léta snad jedinou přijatelnou zemí, kam mohli jezdit trávit dovolenou. Stejně tak se realizovali na jugoslávském území i v jiných činnostech, ať už v oblasti, kultury, obchodu nebo politiky. Proto nevzbuzuje velký údiv fakt, že Češi bedlivě sledovali situaci na Balkáně, v mnoha případech se k ní také veřejně vyjadřovali.

Politikové, intelektuálové, novináři i občané se vyjadřovali ke krvavým konfliktům, bombardování, etnickým čistkám, hospodářské přeměně nástupnických států, i k pokračující kosovské krizi.⁶³

Jiří Dienstbier, tehdejší ministr zahraničí, se v roce 1991 vyslovil proti jakýmkoli formám útlaku v rámci Jugoslávie a prosazoval vyřešení problému demokratickou cestou.

Tehdejší prezident České republiky Václav Havel dokonce přislíbil, že pokud bude potřeba, zasáhne Česká republika proti krveprolití, ke kterému by mohlo v rámci řešení dané situace dojít. Česká republika poskytla prostředky, které měly pomoci lidem v tísní uprostřed vyhrocené situace v zemi.

6.2 Obnovení vztahů s Bělehradem

V roce 1993 byl styk mezi Českou republikou a Jugoslávií kvůli krvavému konfliktu, který se na jejím území odehrával, přerušen. Podnět k opětovnému navázání politických styků byl vznesen již o rok později, jeho iniciátorem byla česká strana.

V roce 1995 navštívil Prahu jugoslávský vyslanec a po jednání se zástupci české vlády byly česko-jugoslávské vztahy plně normalizovány. O rok později navštívil Bělehrad tehdejší premiér Václav Klaus a také do Prahy v průběhu roku přijeli jugoslávští vyslanci, přesněji

⁶² DIENSTBIER, Jiří, a kol. *Vztahy České republiky se Srbskem a Černou Horou*. Praha: rada pro mezinárodní vztahy, 2004, s. 32.

⁶³ DIENSTBIER: *Vztahy České republiky...*, 2004, s. 62

řečeno svazový ministr dopravy a po něm svazový ministr obchodu. Podle informací MZV návštěvy svazových ministrů pokračovaly i v následujícím roce, prohlubována byla především hospodářská spolupráce. Slibné prohlubování česko-jugoslávských vztahů bylo ale přerušeno v důsledku nepokojů v Kosovu a bombardování jugoslávského území vojenskými silami NATO.

6.3 Bombardování Jugoslávie silami NATO v r.1999

Dne 24. března v 8 hodin ráno zahájilo letectvo NATO ozbrojenou kampaň vůči Jugoslávii útokem na vojenské a strategické cíle v Kosovu. Diplomatické styky Jugoslávie s USA, Velkou Británií, Francií a Německem byly přerušeny. Nepřehledné situace, která v důsledku bombardování vznikla, využila srbská vojska k zintenzivnění útoků.⁶⁴

Albánci, ve snaze zachránit si holý život, začali z Kosova masově prchat, a to do Albánie, Makedonie, ale i zemí Evropské unie a také do USA. Nejdříve byly silami NATO bombardovány vojenské objekty na území Kosova. I když byla armáda NATO jednoznačně v přesile, Srbové se vcelku úspěšně bránili, což bylo zapříčiněno jejich skvělým výcvikem a hlavně pevnou bojovou morálkou. Vojska obou stran se dostala do patové situace, bylo tedy nutné přistoupit k vyjednávání. Bylo dohodnuto, že na území Kosova bude zavedena vojenská administrativa NATO a civilní administrativa OSN. Politický statut Kosova nebyl přesně definován, ve smlouvě byla pouze naznačena jeho autonomie v rámci Svazové republiky Jugoslávie.

6.4 Diplomatické kontakty a bilaterální smlouvy

Vazba České republiky na Srbsko a ostatní novodobé balkánské země je opravdu hluboká, což je dáno historickým vývojem a dlouholetým budováním oboustranného vztahu, jak bylo výše ukázáno. Potenciál možných politických vazeb byl posílen odezvou, kterou vzbudila československá „sametová revoluce“ i klidný rozchod Česka a Slovenska, který byl v ostrém kontrastu s krveprolitím balkánských občanských válek, které provázely rozpad Jugoslávie. Naděje na upevnění a prospěšnost hospodářských vazeb v první polovině 90. let posílila hospodářská stabilita České republiky, která byla často dávana za vzor.⁶⁵

Spolupráce se zeměmi na Balkáně je pro Českou republiku velice zajímavá, protože zde nachází svůj odbyt mnohé české výrobky. Co se týče politického hlediska, orientuje se Česká republika na Balkán, protože tam má, narozdíl od velkých evropských zemí či USA, nad svými politickými partnery znatelnou převahu. Navázání styků s Balkánem nebylo okamžitě po roce 1989 jednoduché. Zahraniční vztahy československých politiků

⁶⁴ GIRGLE: *Kosovo...*, s. 108

⁶⁵ PICK, Otto, HANDL, Vladimír (eds.) *Zahraniční politika ČR 1993-2004*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 115.

komplikovaly neshody uvnitř státu. Po definitivním rozdělení Česka a Slovenska se potřebovala česká zahraniční politika na mezinárodním poli zorientovat a ujasnit si své cíle.

Vzájemné styky České republiky a Jugoslávie, které byly na dva roky přerušeny, byly znovu navázány v roce 2000. Zpočátku postupovali zástupci obou zemí velice opatrně, setkaly se na neformální schůzce. Ke zlepšení vzájemných vztahů ale přispěly předčasné volby a následný pád Miloševičova režimu. V Jugoslávii začaly pomalu probíhat demokratické změny. V průběhu dalších let se ministři a další zástupci obou zemí často navštěvovali za účelem jednání v různých oblastech působení.

Mezi smlouvy podepsané po vzniku samostatné české republiky patří Memorandum o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí mezi Ministerstvem životního prostředí České republiky a Ministerstvem pro vědu a ochranu životního prostředí Srbské republiky (2006), Dohoda o hospodářské spolupráci mezi vládou České republiky a Radou ministrů Srbska a Černé Hory (2005), Smlouva mezi vládou České republiky a Radou ministrů Srbska a Černé Hory o zamezení dvojímu zdanění v oboru daní z příjmu a z majetku (2004) nebo Smlouva mezi Českou republikou a Svazovou republikou Jugoslávií o sociálním zabezpečení (2002).

Dosud platnou smlouvou pro oblast kultury, školství a vědy je Dohoda o spolupráci v oblasti kultury, umění, vědy, školství a osvěty mezi vládou Československé republiky a vládou Socialistické federativní republiky Jugoslávie z 29. 1. 1957, která byla v rámci nástupnických jednání potvrzena. Protože už je ale smlouva poměrně zastaralá, podala Česká republika podnět k jejímu doplnění a přepracování, s nímž srbská strana souhlasila. Co se týče spolupráce v této oblasti, jsou vztahy mezi oběma zeměmi klidné a vlády jsou schopny funkční kooperace.⁶⁶

Problémem, který ovšem nelze přehlédnout, je nedostatek finančních prostředků. Vlády obou zemí se například potýkají s permanentním nedostatkem financí uvolněných ze státního rozpočtu pro rezort školství. Tento nedostatek má potom negativní dopady i v rámci mezinárodní spolupráce – státy často nemohou realizovat projekty, v rámci kterých by posilovaly vzájemné vztahy. Těmi by mohly být například stipendijní programy umožňující studium na zahraničních univerzitách či kvalitní překladatelské soutěže. Přesto se obě strany snaží dostát svým závazkům a podpořit svého spojence, zejména co se týče účasti na různých festivalech. V Bělehradě bývá pořádán knižní veletrh, jehož jsou čeští zástupci pravidelnými účastníky, stejně tak spolu velmi dobře spolupracují knihovny obou zemí. I hudební a divadelní umělci jsou v Srbsku a Černé Hoře vítáni. V Bělehradě sídlí zastupitelský úřad České republiky, který přispívá k propagaci české kultury ve spojenecké zemi. Naopak na českých univerzitách je v rámci podpory srbské kultury vyučován srbský jazyk.

⁶⁶ DIENTSBIER: *Vztahy České republiky...*, 2004, s. 20.

Čeští občané museli od roku 1993 pro vstup do Svazové republiky Jugoslávie získat vízum. V pozdějších letech projevila srbsko-černohorská strana zájem o zrušení vízové povinnosti, a to alespoň pro diplomatické pracovníky. Možnost sjednat alespoň limitované bezvízovou dohodu byla sice několikrát posuzována, vždy však byla smetena ze stolu především pro negativní postoj ministerstva vnitra zdůvodňovaný společnou konzulární instrukcí EU (povinnost přihlížet při sjednávání nových dílčích bezvízových dohod k zájmům členských států).⁶⁷ V roce 2003 ale Česká republika přehodnotila svůj postoj. Tehdejší ministr vnitra Stanislav Gross oficiálně navštívil Bělehrad a připustil možnost řešení této záležitosti.

V současné době je občanům Evropské Unie umožněn bezvízový pobyt pouze s platným cestovním dokladem na území Srbska a Černé Hory, stejně tak jsou přijímáni srbsští občané v České republice. Od 12. 6. postačuje pro vstup na Srbské území i občanský průkaz. Co se týče vstupu z Kosova, do Srbska není umožněn vstup těm osobám, které se do Kosova dostaly jinak než přes oficiální srbský hraniční přechod.

Čilá spolupráce států je patrná také v oblasti cestovního ruchu. V roce 2001 byla uzavřena dohoda mezi Českou republikou a Černou Horou, o stejnou dohodu projevilo v zápětí zájem i Srbsko.

Historie ekonomických vztahů České republiky se Srbskem a Černou Horou vychází z dlouhodobé tradice vzájemných a bohatých styků s jižními Slovany a po první světové válce s Jugoslávií v politické, kulturní, společenské a vědecko-výzkumné oblasti.⁶⁸ Vývoj ekonomické spolupráce v průběhu století probíhal poměrně hladce, kromě období, kdy byl přerušen světovými válkami a také jejich následnými důsledky. Ekonomická spolupráce České republiky se Srbskem a Černou Horou je poněkud ztížena faktem, že srbsko-černohorská ekonomika procházela po roce 2000 fází transformace, což ztížilo rozhodování zahraničních investorů o tom, zda a jakým způsobem uloží do státu své peníze.

Srbsko-černohorská vláda se ale snažila situaci co nejdříve stabilizovat tak, aby si zajistila finanční prostředky od zahraničních investorů a byla schopna uspět na mezinárodním poli. Mezi Českou republikou a Srbskem byla podepsána Dohoda o hospodářské spolupráci. Vláda ovšem koncipovala svůj ekonomický program tak, aby zahraniční investory přilákala a tedy jim připravila výhody podporující podnikání. Zákon o zahraničních investicích zajišťuje zahraničním investorům větší ekonomické záruky, volný a neomezený převod zisku a dividend, záruky proti vyvlastnění majetku státem a bezcelní dovoz klíčového zařízení, které je součástí vkladu zahraniční osoby.⁶⁹

Další výhodou je nízká daň ze zisků podniku, která činí 10%. Navíc je možné za určitých podmínek získat osvobození od této daně. Hlavní oblastí ekonomické spolupráce

⁶⁷ Tamtéž, s. 21.

⁶⁸ DIENTSBIER.: *Vztahy České republiky...*, 2004, s. 46.

⁶⁹ Tamtéž, s. 44.

České republiky se Srbskem a Černou Horou je ale výměna domácích produktů. Českými výrobky vyváženými do Srbska a Černé Hory jsou zejména automobily a jejich náhradní díly, dále pak výrobky z oceli a železa a v neposlední řadě také zemědělské produkty.

Naopak Srbsko a Černá Hora do České republiky dováží výrobky hliníkové a měděné, dále pneumatiky a jiné gumové výrobky a také textil. Pro oblast zemědělství bylo v roce 2010 podepsáno ministry z obou zemí Memorandum o porozumění obou ministerstev o spolupráci v oblasti zemědělství. Vzájemná spolupráce by měla přinést užitek v problémech hospodaření s vodou, veterinární medicíny i lesnictví.

Česká republika spolupracuje se Srbskem velice aktivně také v oblasti ochrany životního prostředí. Zástupci obou zemí pracují na projektech týkajících se zpracování komunálního odpadu a odstraňování kontaminované zeminy. Na toto téma jsou také ve spolupráci obou zemí pořádány četné semináře. Za tímto účelem bylo podepsáno Memorandum o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí.

V ekonomicko-politických vztazích obou zemí jsou však ještě značné rezervy. Situace by se mohla v budoucnosti zlepšit, pokud selepší stav ekonomiky obou zemí. Zásadním faktorem, který ekonomickou spolupráci států ovlivňuje, je členství České republiky v Evropské unii.

Po vstupu do Evropské unie se totiž českým podnikatelům otevřely nové možnosti volného trhu, a tak začali vyvážet své výrobky do ostatních členských zemí. Aby mohla Česká republika požívat výhod, které obchodování v rámci volného trhu Evropské unie nabízí, byla nucena zrušit všechny stávající obchodní bilaterální smlouvy, tedy i Obchodní dohody uzavřené se Srbskem a Černou Horou.

Česká vláda se ale snaží vynahradiť srbsko-černoohorské vládě tento nepřijemný krok i tím, že organizovala v Bělehradu hospodářskou výstavu, kde byly prezentovány výrobky a výrobní možnosti obou zemí. Očekávala totiž, že se zvýšením informovanosti obyvatelstva o vývozních možnostech přispěje k rozvoji ekonomických vztahů mezi zeměmi. Potenciál mezinárodního obchodu mezi oběma zeměmi je mnohem vyšší, než jak je doposud využíván. Ekonomickou spolupráci České republiky a Srbska a Černé Hory by bylo vhodné podpořit v mnoha oblastech, zejména v energetice, strojírenství, ekologii a turistice. Navázání obchodních vztahů a spolupráce s Kosovem, které spadá pod civilní správu OSN-UNMIK, bylo vždy spojeno se specifickým a stále přítomným obchodním rizikem.⁷⁰ Navíc dalším problémem je dlouhodobé vymáhání pohledávek od srbských obchodních partnerů. Z tohoto důvodu jsou čeští podnikatelé ve spolupráci se Srby dosti obezřetní.

⁷⁰ DIENTSBIER: *Vztahy České republiky...*, 2004, s. 53.

7. Kosovo

7.1 Občanská válka

V roce 1996 se situace v Kosovu dostala do bodu, kdy už nebylo jasné, jak dál pokračovat. Došlo k přitvrzení represivního režimu, což bylo umožněno díky posílení srbské armády, respektive uvolnění srbských vojáků z konfliktu, který byl ukončen v Bosně a Hercegovině. Albánské obyvatelstvo Kosova již bylo z neustálého válčení a bouření se unaveno, neschopnost vůdců vyřešit situaci vyvolávala obrovské zklamání. Navíc bylo území v celkové a dlouhotrvající krizi, co se týče sociální i hospodářské situace. Nezaměstnanost a také přelidnění znamenaly velký problém.

Mladí lidé ztratili víru ve své vůdce a došla jim trpělivost, což v kombinaci se všemi zmíněnými faktory vedlo k občanské válce, která v Kosovu vypukla. V průběhu roku 1997 v Kosovu znatelnou měrou vzrostlo napětí a s ním i počet a intenzita násilných akcí vůči srbské administrativě. Celkový počet demonstrací a násilných vystoupení kosovského obyvatelstva dosáhl do konce zmiňovaného roku čísla 55.⁷¹

Srbské obyvatelstvo začalo být značně nervózní a s obavami čekalo, zda se mu dostane Milosevičovy ochrany. Důvěru v něj ale obyvatelé zjevně příliš neměli, protože ve volbách, které se toho roku konaly, zvítězila Srbská radikální strana, strana prosazující radikální nacionalismus. Obavy Srbů se ukázaly být zcela oprávněné, Milosevič byl vyzván, aby navštívil Kosovo a začal tamní situaci řešit, ale on na tuto výzvu nereagoval. Občanská válka v Kosovu tedy naplno vypukla, přičemž Srbové zahájili ofenzívu.

Do krize se vložilo NATO, které vyzvalo srbskou vládu, aby stáhla své jednotky z Kosova. Dohodu se podařilo dojednat s dodatkem, že na území Kosova zůstane přítomna pozorovací mise.

Říjnové dohody a z nich plynoucí klid zbraní znamenaly pro obě strany především velmi potřebný čas k oddechu, regeneraci a přeskupení sil, ale i promyšlení další strategie. Mírové jednání bylo ovšem zatím v nedohlednu, ani jedna strana nehodlala ustoupit.⁷²

Albánci zvolili strategii upozornění na sebe. Světová média ukazovala Albánce v lepším světle než Srby, čím samozřejmě výrazně ovlivňovala veřejné mínění. Představitelé USA přestaly jednat s Milosevičem, protože ztratil jejich důvěru a veškerá jednání o tom, jak dále postupovat, probíhala v rámci NATO.

⁷¹ GIRGLE: *Kosovo...*, s. 59.

⁷² Tamtéž, s. 103.

V jednání byla především otázka, jaký politický statut by vlastně Kosovo v budoucnosti mělo získat. Zjevně nikdo neměl zájem na tom, aby byla Kosovu přiznána úplná autonomie. Byla navržena smlouva, v níž stálo, že hranice Kosova zůstávají nezměněny a v důležitých oblastech zůstává Kosovo svázáno se Svazovou republikou Jugoslávií. Albáncům se tento návrh přirozeně nelíbil. Bylo uspořádáno několik jednání, která si kladla za cíl uzavření mírové dohody, ani jedno z nich však nebylo úspěšné.

7.2 Zahraniční mise KFOR

Na jaře roku 1999 byla také armáda ČR vyzvána k účasti na jednotkách KFOR zajišťujících bezpečnost v Kosovu po letecké operaci NATO proti Jugoslávii. Vojíci z jednotek KFOR pomáhají i v rámci humanitárních misí, které jsou pořádány různými nevládními organizacemi.⁷³

Jednou z takových organizací je Člověk v tísni, což je společnost při České televizi. Členové této organizace přivezli do Kosova spoustu materiální pomoci, účastnili se oprav či výstavby domů a škol, a dokonce pomohli několika dětem, aby se dostaly do České republiky na operaci, kterou nutně potřebovaly k přežití. Dále se v roce 2000 organizace zaměřila na řešení uprchlické otázky, členové pomohli vystavět centra, kde lidé v nouzi našli úkryt a potřebnou psychologickou pomoc. I v dalších letech se organizace soustavně zaměřila na podporu vzdělávání v tamní oblasti. Dále je tu občanské sdružení ADRA, které v roce 1999 zprostředkovalo Kosovu zemědělskou techniku a dále také humanitární pomoc pro uprchlíky.

7.3 Uznání nezávislosti Kosova

Od ukončení bojů v roce 1999 se Česká republika angažuje v ochraně bezpečnosti, hospodářské obnově a demokratizaci Kosova. Čeští i slovenští vojáci byli nasazeni do boje v rámci mise KFOR. Měli na starosti zajištění bezpečnosti na prozatímní hranici mezi Kosovem a Srbskem, popřípadě kontrolovali návrat uprchlíků. Jejich přítomnost zvyšovala bezpečnost a ochranu srbského obyvatelstva, ohrožovaného albánskými extrémisty.⁷⁴

Naši vojáci zároveň pomáhali členům humanitárních organizací, kteří na daném území působí doposud. Oficiálně byla naše vojenská přítomnost ukončena v roce 2011, na velitelství KFOR však stále působí sedmičlenná mise, lze tedy říci, že Česká republika je v problému Kosova velice angažovaná.

Otázka nezávislosti Kosova zůstává nevyřešena. Kosovo vyhlásilo vlastní nezávislost, její uznání bylo ovšem pouze jednostranné. Následně se přidaly státy, které nezávislost Kosova uznaly. Mezi nimi i Česká republika, která zmíněnou nezávislost uznala

⁷³ DIENSTBIER: *Vztahy České republiky...*, 2004, s. 76.

⁷⁴ Tamtéž, s. 19.

v roce 2008. Mnoho států zaujalo k tomuto problému neutrální postoj a nevyjadřuje se k němu. Ovšem existují státy, a mezi nimi jsou i významné světové mocnosti, které odmítají nezávislost Kosova uznat. Je to například Španělsko, Čína, Rusko, Brazílie, Kuba, Slovensko, Indie, Egypt a v neposlední řadě Srbsko.

Také u mezinárodních organizací nepanuje v tomto problému shoda, některé nezávislé Kosovo uznávají, což mu následně umožňuje stát se jejich členem, některé ho ale nepřijímají.

8. Závěr

Cílem mé práce bylo nastínit průběh vývoje vzájemných vztahů Československa a Srbska od roku 1918. Státy prošly odlišným historickým vývojem, což mělo samozřejmě vliv na jejich formování i na smýšlení obyvatelstva. Přesto mají obě země mnoho společného a již od konce první světové války nacházely důvody ke spolupráci, i když v mnoha otázkách se jejich postoje lišily. Na počátku vzájemné spolupráce stát předpoklad, že by vzájemná spolupráce v oblasti průmyslu mohlo být prospěšné pro oba státy. Československo tehdy platilo za hospodářsky vyspělou zemi. Dokonce se v hlavách zástupců států zrodila myšlenka na vytvoření hospodářského celku, jehož součástí bylo navíc i Rumunsko. Spolupráce ovšem neprobíhala ideálně, zájmy československé vlády a vlády jugoslávské se poněkud rozcházely, což následně vedlo k prohlubování nedůvěry.

V období druhé světové války byly styky mezi oběma zeměmi přerušeny a následně spolu v důsledku rozšíření sovětského vlivu komunikovali sporadicky a velmi rozpačitě. V padesátých letech se situace zlepšila a vztahy mezi Československem a Jugoslávií byly normalizovány. Opět se zhoršily v letech šedesátých, kdy jugoslávské vedení nemělo zcela jasnou představu jak postupovat, v souvislosti s událostmi pražského jara. Na začátku let devadesátých procházelo samotné Československo velice bouřlivým obdobím, proto byly kontakty s Jugoslávií na čas odsunuty do pozadí, k jejich obnovování došlo ale krátce po vzniku samostatné České republiky. Na konci devadesátých let se zmítala Jugoslávie v náručí krvavého konfliktu, který stál životy statisíce lidí. Občanská válka vyvrcholila rozpadem Jugoslávie a vznikem nástupnických republik.

Stále aktuálním problémem je politický statut území Kosova, které bylo uznáno jako autonomní území v rámci Srbska. Kosovo se prohlásilo republikou a vyhlásilo nezávislost, ta však nebyla uznána všemi státy, a dokonce ji neuznaly některé světové velmoci.

9. Použitá literatura

PELIKÁN, Jan, TEJCHMAN, Miroslav. *Dějiny Jugoslávie (1918 - 1991)*. Praha: Karolinum, 1996. 92 s.

ISBN 80-7066-939-X.

SLÁDEK, Zdeněk. *Malá dohoda 1919-1938*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 298 s.

ISBN 80-7184-820-4.

DIENTSBIER, Jiří a kol. *Vztahy České republiky se Srbskem a Černou Horou*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2004. 100 s.

ISBN 80-239-4020-1.

BRANDES, Detlef. *Exil v Londýně 1939-1943: Velká Británie a její spojenci Československo, Polsko a Jugoslávie mezi Mnichovem a Teheránem*. Praha: Karolinum, 2003. 566 s.

ISBN 80-246-0488-4.

PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 – 1992*. Brno: Doplněk, 2004. 580 s.

ISBN 80-7239-147-X.

PELIKÁN, Jan. *Jugoslávie a Pražské jaro*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2008. 377 s.

ISBN 978-80-7308-220-8.

PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Klíčové mezníky vývoje ČSR po roce 1945*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 86 s.

ISBN 978-80-7368-710-6.

GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2006. 168 s.

ISBN 80-7277-330-5.

PICK, Otto, HANDL, Vladimír. *Zahraniční politika České republiky 1993-2004*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. 268 s.

ISBN 80-86506-39-8.

PELIKÁN, Jan. *Jugoslávie a východní blok 1953-1958*. Praha:Karolinum, 2002. 401 s.
ISBN 80-246-0186-9.

GALANDAUER, Jan. *Karel I. Poslední český král*. Litomyšl: Paseka, 1998. 352 s.
ISBN 80-7185-683-5

10. Resumé v českém jazyce

Dějiny spolupráce mezi Českou republikou a Srbskem jsou velmi dlouhé. Ve své práci jsem vyzdvihnul nejdůležitější momenty v dějinách Čechů i Srbů.

Rakousko-uherská říše rozpadla roku 1918 a Československo i Jugoslávie spolu aktivně v poválečném období spolupracovaly jak v oblasti obchodní tak vojenské. Důležitý byl zejména zájem Jugoslávie o český průmysl.

V průběhu druhé světové války byly kontakty přerušeny a po válce se v celé východní a části jižní Evropy ujaly moci komunistické vlády. Vztahy s Jugoslávií však bezprostředně po válce zůstaly chladné. K jistému oživení dochází až v padesátých letech, od kterých se datuje značná část našich mezinárodních smluv.

Česká republika vznikla v roce 1993, Srbsko vzniklo o šest let později, v roce 1999 po rozpadu Jugoslávie. Srbsko i Česká republika spolu nadále i přes jisté rozpory spolupracují. K diplomatickým sporům mezi ČR a Srbskem pak dochází zejména v problematice Kosova, zejména v otázce jeho samostatnosti, která ač vyhlášena, není respektována všemi státy.

Mezi Českou republikou a Srbskem byla ve dvacátém a na počátku jednadvacátého století uzavřena řada dohod a smluv, jejichž výčet a účel na pozadí historických událostí je jedním z témat této práce. Na základě těchto skutečností můžeme konstatovat, že vztahy mezi Českou republikou a Srbskem mají dlouhou tradici.

11. Resumé v anglickém jazyce

The history of the cooperation of the Czech Republic and Serbia is quite long. I have described the most important moments in the history of both Czech and Serbian nation.

The Austrian-Hungarian Empire fell apart in 1918. Czechoslovakia and Yugoslavia cooperated lively after The First World War both in commerce and also military areas. Yugoslavia was mainly interested in Czech industry.

Contacts were broken during The Second World War. After The Second World War, the communist regime gained control over Eastern Europe and part of Southern Europe. The relationship between Czechoslovakia and Yugoslavia was rather cold at that time. The situation got better in the fifties, when most of our international contracts were signed.

The Czech Republic was originated in 1993. The Yugoslavia fell apart in 1999 and Serbia was originated then. Even after that Czech republic and Serbia cooperated, despite minor problems. Main controversy was problem of Kosovo which is a part of Serbia but its inhabitants want to gain independence. It was proclaimed independent republic but there are some states which do not respect the independence of Kosovo.

Many contracts were signed between Czech Republic and Serbia during the twentieth century and even at the beginning of the twenty-first century. The relationship between the two states has a long tradition.

12. Klíčová slova

Československá republika	Czechoslovak Republic
Československá socialistická republika	Czechoslovak Socialist Republic
Česká republika	Czech Republic
Království Srbů, Chorvatů a Slovinců	Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes
Království Jugoslávie	Kingdom of Yugoslavia
Socialistická federativní republika Jugoslávie	Socialist Federal Republic of Yugoslavia
Svazová republika Jugoslávie	Federal Republic of Yugoslavia
Srbská republika	Republic of Serbia
zahraniční politika	Foreign Policy / Foreign Affairs
diplomatické vztahy	Diplomatic Relations
Smlouva	Treaty
Dohoda	agreement
Pakt	Pact
Hospodářství	Economy
Spolupráce	Cooperation
vojenská spolupráce	military cooperation
Malá Dohoda	Little Entente
Exil	Exile
Dějiny	History
KFOR	KFOR

13. Přílohy

12.1 Přehledová tabulka významnějších smluv a dohod uzavřených mezi ČR a Srbskem či jejich právními předchůdci v chronologickém pořadí

- 1928 Obchodní a plavební smlouva mezi Republikou československou a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců
- 1936 Úmluva mezi Republikou československou a Královstvím jugoslávským o zamezení dvojího zdanění v oboru dávek pozůstalostních
- 1945 Dohoda mezi Republikou československou a Jugoslávií o náhradách za válečné škody, rozdělení maďarské náhrady sjednaná výměnou nót
- 1946 Dohoda o obchodní a plavební smlouvě mezi Republikou československou a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců ze dne 14. listopadu 1928
- 1948 Dodatková dohoda k Obchodní a plavební smlouvě československo-jihoslovenské ze dne 14. listopadu 1928
- 1956 Dohoda mezi Československou republikou a Federativní lidovou republikou Jugoslávií o vypořádání otevřených majetkových otázek
- 1956 Dohoda mezi Československou republikou a Federativní lidovou republikou Jugoslávie o letecké dopravě
- 1957 Dohoda o spolupráci v oblasti kultury, umění, vědy, školství a osvěty mezi vládou Československé republiky a vládou Federativní lidové republiky Jugoslávie
- 1957 Úmluva mezi Československou republikou a Federativní lidovou republikou Jugoslávií o sociálním pojištění
- 1957 Správní dohoda o provádění Úmluvy mezi Československou republikou a Federativní lidovou republikou Jugoslávií o sociálním pojištění
- 1957 Úmluva o spolupráci na poli sociální politiky mezi Československou republikou a Federativní lidovou republikou Jugoslávií
- 1957 Dohoda mezi vládou Československé republiky a vládou Federativní lidové republiky Jugoslávie o spolupráci na úseku veterinárním
- 1962 Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Federativní lidové republiky Jugoslávie o mezinárodní silniční dopravě
- 1963 Ujednání mezi Čs. správou civilního letectví ministerstva dopravy Československé socialistické republiky a Svazovým sekretariátem pro dopravu a spoje Socialistické federativní republiky Jugoslávie
- 1963 Úmluva mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Socialistické federativní republiky Jugoslávie o spolupráci v oblasti zdravotnictví
- 1964 Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou

- federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních
- 1964 Dohoda o spolupráci v oblasti turistického ruchu mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií
- 1964 Ujednání o bezplatném recipročním léčení pracovníků československých a jugoslávských diplomatických a konzulárních úřadů
- 1965 Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Socialistické federativní republiky Jugoslávie o spolupráci na úseku ochrany rostlin
- 1966 Dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o spolupráci v oblasti mírového využívání jaderné energie
- 1980 Dohoda mezi vládou ČSSR a vládou SFRJ o změnách a doplňcích Dohody mezi vládou ČSSR a vládou Federativní lidové republiky Jugoslávie o mezinárodní silniční dopravě
- 1981 Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávie o zamezení dvojího zdanění v oboru daní z příjmu a z majetku
- 1981 Konzulární úmluva mezi ČSSR a SFRJ
- 1989 Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a Svazovou výkonnou radou Skupštiny Socialistické federativní republiky Jugoslávie o vědeckotechnické spolupráci
- 1989 Smlouva mezi ČSSR a SFRJ o vzájemném předávání odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody
- 1991 Platební dohoda mezi vládou ČSFR a Svazovou výkonnou radou Skupštiny SFRJ
- 1992 Protokol z jednání o vyřešení salda na likvidačním účtě konaného 23. - 26. 3. 1992
- 1997 Obchodní dohoda mezi Vládou ČR a Svazovou vládou SRJ
- 2001 Dohoda mezi Vládou ČR a Svazovou vládou SRJ o vzájemné podpoře a ochraně investic
- 2001 Dohoda mezi Vládou ČR a Svazovou vládou SRJ o vzájemné pomoci v celních otázkách
- 2002 Smlouva mezi Českou republikou a Svazovou republikou Jugoslávií o sociálním zabezpečení
- 2004 Smlouva mezi vládou České republiky a Radou ministrů Srbska a Černé Hory o zamezení dvojímu zdanění v oboru daní z příjmu a z majetku
- 2005 Dohoda o hospodářské spolupráci mezi vládou ČR a radou ministrů Srbska a Černé Hory
- 2005 Mezivládní dohoda o ekonomické spolupráci
- 2006 Memorandum o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí

12.2 15. kontingent AČR v sestavě KFOR

Zdroj: Ministerstvo Obrany ČR

Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=7090>

Mnohonárodní mírová operace NATO na území Kosova byla zahájena 12. července 1999 pod názvem operace JOINT GUARDIAN. Od dubna 2005 operace nese název JOINT ENTERPRISE.



Mise mírových sil KFOR se uskutečňuje v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 ze dne 10. června 1999. Tuto rezoluci potvrdil i summit NATO ve Vilniusu, který se konal ve dnech 7. - 8. února 2008.

Působení AČR v zahraničí v roce 2007 vychází z rozhodnutí vlády ČR, která schválila návrh na působení AČR v zahraničí.

Mandát AČR k účasti v mírové operaci sil KFOR je dán usnesením vlády ČR.

Hlavním úkolem mírových sil KFOR je podporovat misi OSN v Kosovu (UNMIK) a přispívat k vytváření a udržování bezpečného prostředí, které umožní pokračování mírového procesu a demokratického vývoje země bez potřeby budoucí přítomnosti mnohonárodních vojenských jednotek.



Armáda České republiky se mírové operace NATO v Kosovu účastní od roku 1999. Český kontingent (od 24.9. 2009 podle novelizovaného zákona č.221/1999 úkolové uskupení) je dislokován na základně Šajkovac v severovýchodní části Kosova.

České úkolové uskupení spolu s kontingenty ozbrojených sil Finska, Irska, Slovenska a Švédska působí v mnohonárodním úkolovém uskupení Střed (MNTF-C, Multinational Task Force-Centre). Velitelem je od 30. července 2009 finský **brigádní generál Seppo Toivonen**.

Příslušníci AČR zároveň působí v řídicích a odborných funkcích na hlavním velitelství sil KFOR v Prištině, na velitelství mnohonárodního úkolového uskupení Střed na základně Camp Ville u obce Lipljan a v mnohonárodní jednotce Vojenské policie. Rotace se konají vždy po šesti měsících.

V sobotu 25. července 2009 převzali prostor odpovědnosti v misi KFOR příslušníci 15. kontingentu AČR v sestavě KFOR:

15. kontingent AČR v sestavě KFOR

Doba trvání mise: Od července 2009

Velitel : podplukovník Ing. Jan Cířka

Počet příslušníků: **do 550**

www.15kont-kfor.army.cz

Jádro 15. kontingentu AČR v silách KFOR tvoří příslušníci 131. smíšeného dělostřeleckého oddílu 13. dělostřelecké brigády z Pardubic, velkou částí jsou zastoupení příslušníci 14. brigády logistické podpory z Pardubic. Kontingent dále doplňují vojáci z dalších 54 útvarů a zařízení AČR podle potřebné specializace. Ženy tvoří přibližně 8% z celkového počtu příslušníků kontingentu. Asi 40% vojáků a vojaček působí ve své první zahraniční misi.

Záložní rota 15. kontingentu AČR je sestavena z příslušníků 131. smíšeného dělostřeleckého oddílu 13. dělostřelecké brigády z Pardubic.

Hlavní jednotkou AČR v misi KFOR je mechanizovaná rota podporovaná rotou zabezpečení, které jsou dislokovány na základně Šajkovac.

Ve prospěch Mnohonárodního úkolového uskupení STŘED (MNTF-C) v rámci celkového mandátu, tj. počtů, pro působení AČR v Kosovu, je vyčleněna záložní rota, která je připravena na území České republiky k rozmístění v prostoru odpovědnosti MNTF-C s dobou pohotovosti k přesunu do pěti dnů.

Prostor odpovědnosti českého úkolového uskupení v náročném terénu severovýchodní části Kosova má rozlohu přibližně 700 km². Jeho součástí je také 85 km dlouhý úsek hranice mezi Kosovem a Srbskem.

Národní kontingenty primárně plní úkoly ve vlastních prostorech odpovědnosti, zároveň se podílejí na plnění operačních a dalších úkolů MNTF-C.

Velitelství MNTF-C je umístěno na základně Camp Ville u obce Lipljan, cca 15 km jižně od správního střediska Prištiny. Prostor odpovědnosti MNTF-C v centrální části Kosova má rozlohu cca 2240 km² včetně území Prištiny, energetického centra Obilič a jediného letiště s mezinárodním provozem. V současné době je vedoucím národem v MNTF-C Finsko.

Česká republika v mnohonárodním úkolovém uskupení Střed úspěšně vykonávala po dobu jednoho roku (od srpna 2005 do srpna 2006) vedoucí roli tzv. rámcového státu. Šlo o historicky první úkol tohoto typu.

12.3 Obrazové přílohy

12.3.1 Evropa po 1. světové válce

Dostupná z: <http://www.blazre.estranky.cz/img/picture/57/mapa-do-r.-1918.jpg>



Evropa po roce 1918 – vítězné státy poražené státy nové státy neutrální státy původně stát Dohody

12.3.2. Státy RVHP - za povšimnutí stojí, že Jugoslávie měla pouze statut přidruženého člena
Dostupné z:

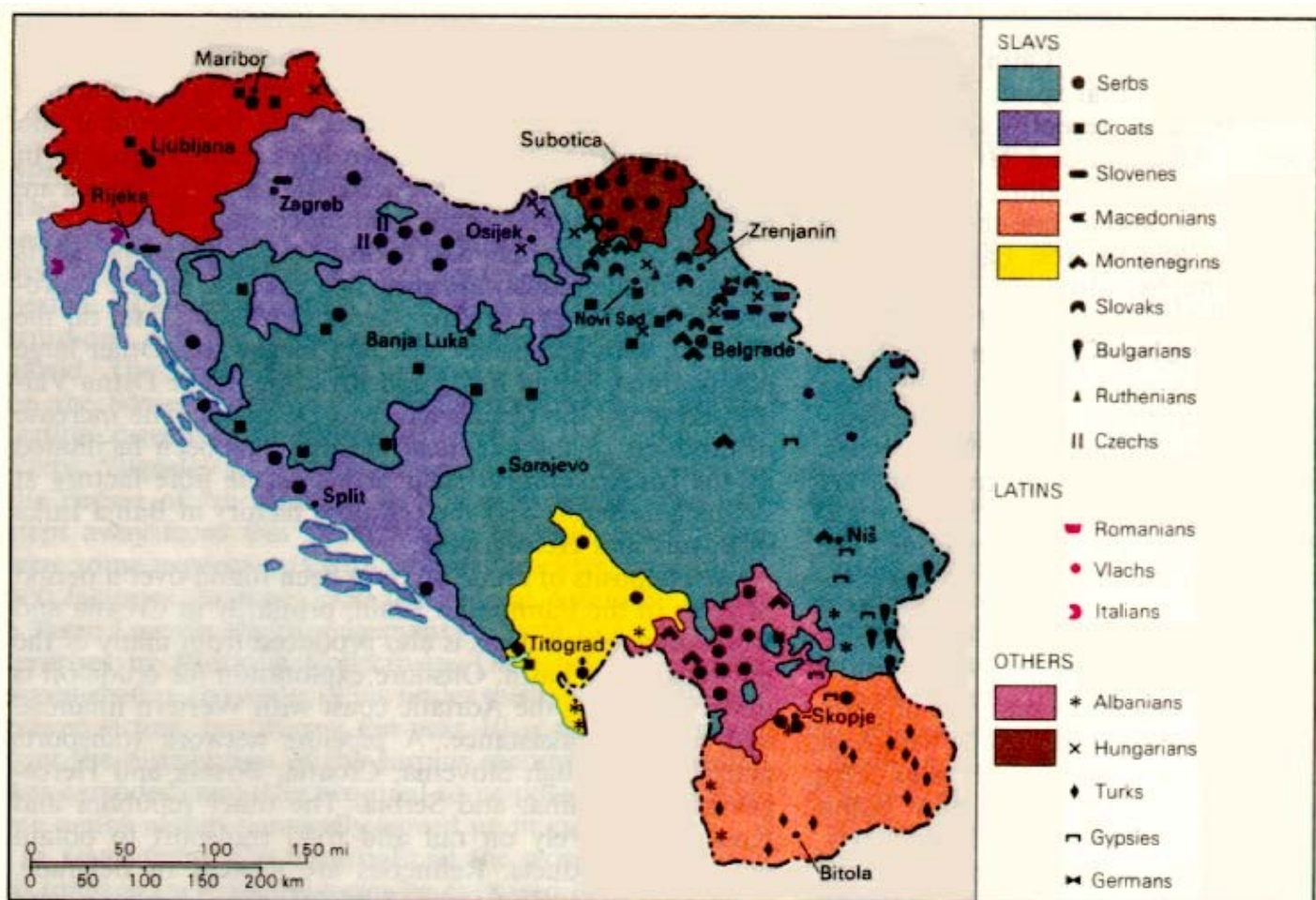
http://img.ihned.cz/attachment.php/680/26506680/iostu8DEF7HJNOj16bceghprxySw2Amn/39_EK29_39.gif

Jak se rozšiřovala RVHP



12.3.3 Národnostní složení Jugoslávie

Dostupné z: <http://www.srpska-mreza.com/MAPS/Ethnic-groups/map-Britannica-1986.html>

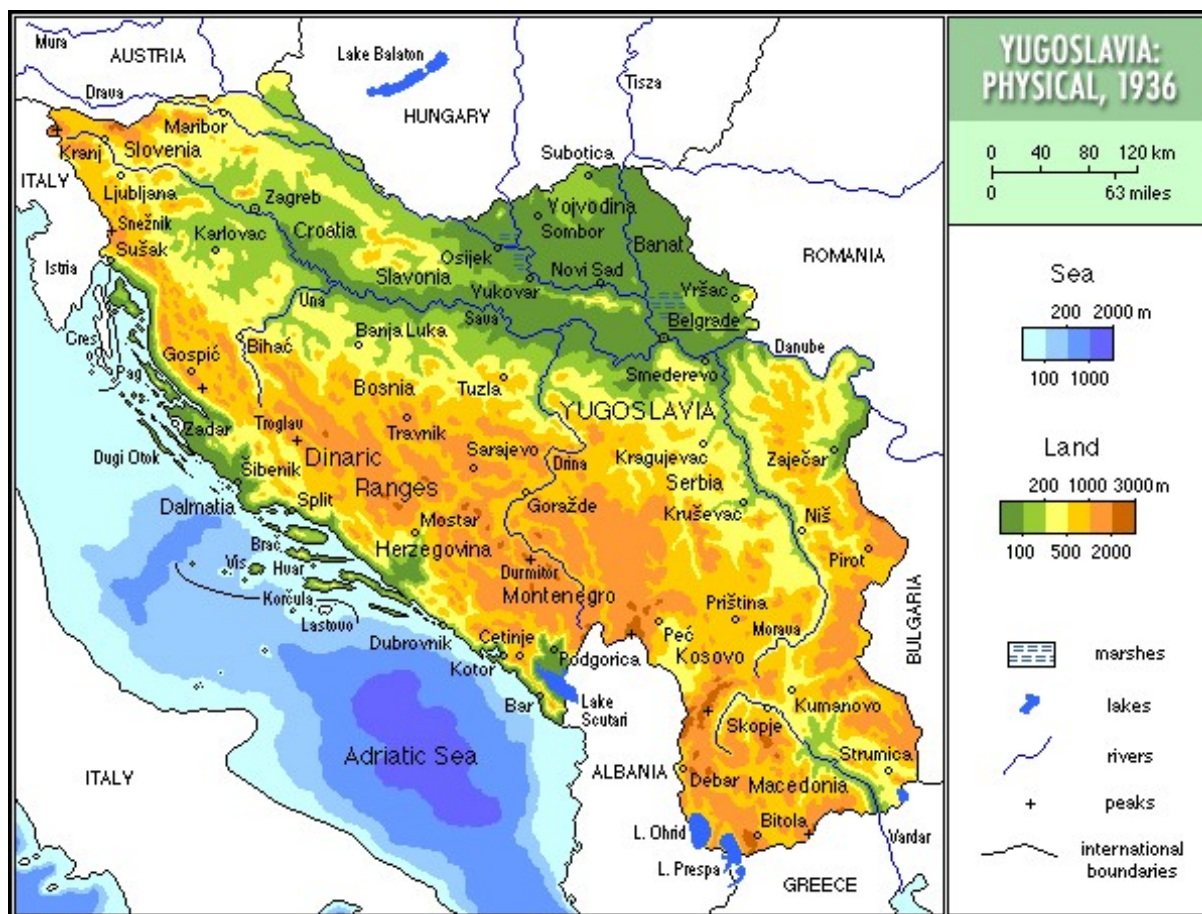


Ethnic composition of Yugoslavia.

12.3.4. Království Jugoslávie

Dostupné z:

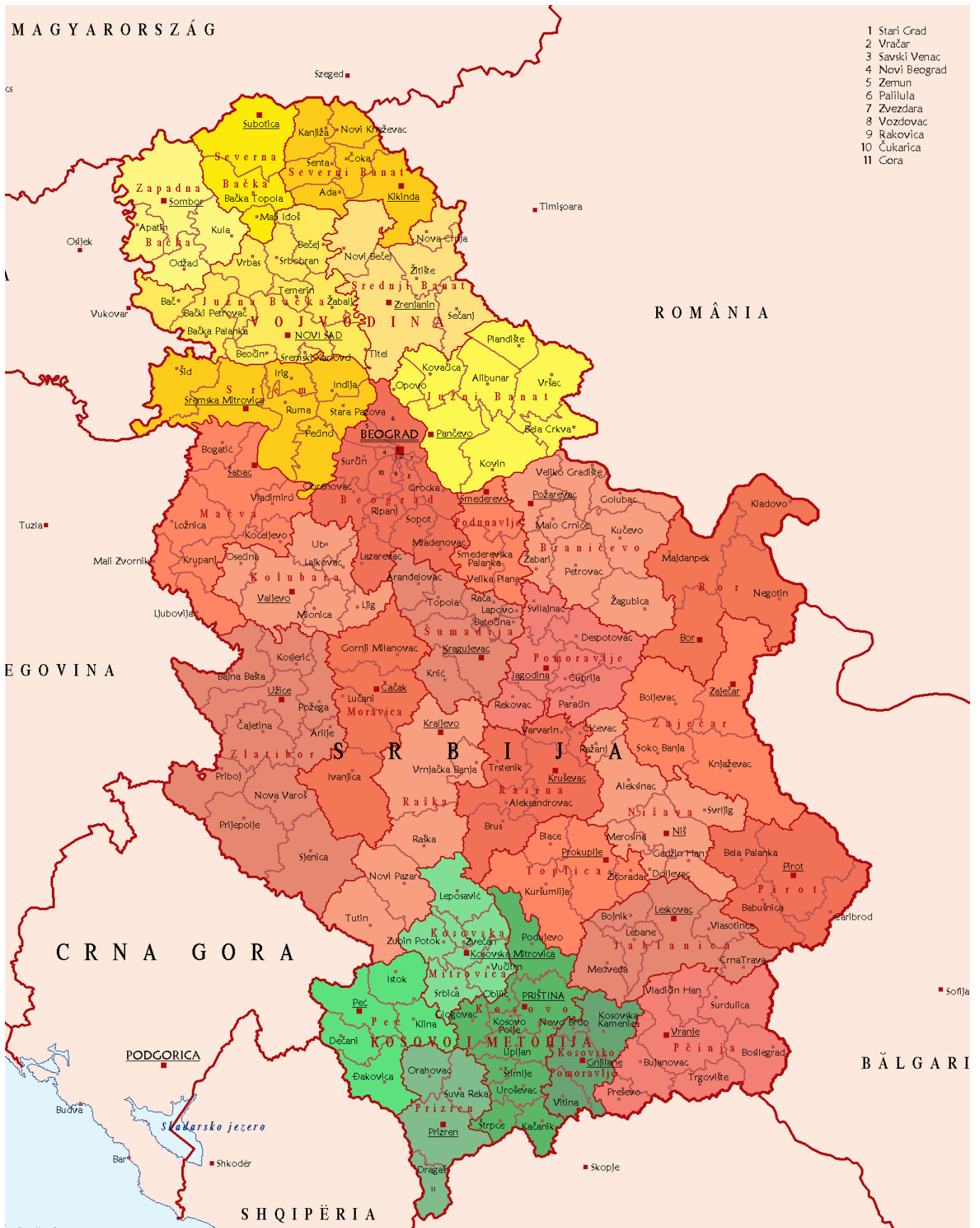
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Yugoslavia1936physical.jpg>



12.3.5. Srbsko - Administrativní rozdělení

Dostupné z:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b3/Districts_and_Municipalities_of_Serbia.png



12.3.6 Tzv. Český koridor

Dostupné z:

<http://www.alternatehistory.com/discussion/attachment.php?attachmentid=131372&stc=1&d=1298216810>



12.3.7. Společná hranice ČSR a Rumunska

Dostupné z: <http://www.franzferdinand.cz/images/po1918.jpg>



12.3.8 Malá Dohoda

Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Little_Entente.png

